

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

2.2.2020

עמ"ש 3126-05-17 ג. נ ר
עמ"ש 11624-04-17 ר. נ ג

לפני: כבוד השופט ישעיהו שנלר, סגן הנשיא – סג"נ
כבוד השופט קובי ורדי, סגן הנשיא
כבוד השופטת עינת רביד

המערער בעמ"ש 11624-04-17: א.ר.

ע"י ב"כ עו"ד דקלה טוטיאן ופרופ' שחר ליפשיץ

נגד

המשיב והמערער בעמ"ש 3126-05-17: י.

ע"י ב"כ עו"ד בועז קראוס ועו"ד עמית אלזם

נגד

המשיבה בעמ"ש 3126-05-17: ר.ח.

ע"י ב"כ עו"ד גיא אבידן

חקיקה שאוזכרה:

[פקודת השטרות \[נוסח חדש\]: סע' 70, 84\(א\)](#)

[חוק הירושה, תשכ"ה-1965: סע' 2, 6\(ב\), 8, 8\(א\), 8\(ב\), 68\(ב\)](#)

[חוק המתנה, תשכ"ח-1968: סע' 6](#)

[חוק החוזים \(חלק כללי\), תשל"ג-1973: סע' 28](#)

[חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973](#)

מיני-רציו:

* בית המשפט המחוזי קיבל ערעור שעיינו בסכסוך ירושה בין אח לאחותו בהתייחס לירושת ההורים. המחלוקת בין הצדדים עניינה בשאלת האותנטיות של השטרות עליהם מסתמך המשיב, ובשאלת חוקיותם של ההסכמים, שנטען כי נערכו בין המשיב לבין המנוחים או מי מהם, לאור הוראת סעיף 8(א) לחוק הירושה.

* ירושה – צוואה – יורש במקום יורש

* ירושה – צוואה – יורש אחר יורש

* ירושה – עיסקאות בירושה – העברת נכס בעיזבון

* שטרות – חתימה – זיוף

* ראיות – חתימה – הוכחתה

* ראיות – חתימה – זיוף

בית המשפט נדרש לשני ערעורים על פסק דינו של בית משפט קמא, אשר קיבל את התביעה שהגיש המשיב – הבן כנגד המערער – הנכד, אולם דחה את חלק התביעה כנגד המשיבה, אמו של הנכד. במרכז שני הערעורים סכסוך ירושה בין אח לבין אחותו, זאת בהתייחס לירושת ההורים המנוחים מחד גיסא, וטענות לחוב המנוחים אשר עולה על כלל הירושה, מאידך גיסא, ובעת שלפי צוואת האם המנוחה, נכדה, הוא בנה של האחות, יורש את כלל עיזבונה.

בית המשפט פסק כלהלן:

בנסיבות העניין, יש להתערב בפסיקת בית משפט קמא, בכל הקשור לקבלת תביעת המשיב כנגד המערער, אולם אין מקום להתערב בקביעת בית משפט קמא כי יש לדחות את העתירות שבתביעה כנגד הנתבעת.

מעט שנטען אודות האותנטיות של המסמכים, היה על המשיב להוכיח שאכן אין הדברים כן, וכך גם יכול היה בית המשפט להורות על מינוי מומחה, גם אם קיימת התנגדות של צד זה או אחר למינוי.

בניגוד לאשר הסיק בית משפט קמא, המשיב לא עמד בנטלים המוטלים עליו. האמור מתייחס הן בעילה השטרית, ככל שמדובר בשטר, והכוונה להוכחת האותנטיות של מסמך המנוח ועל אחת כמה וכמה מסמך המנוחה. כך גם לא היה מקום להסיק כאילו המשיב הוכיח את העברת הכספים הנתענים למנוח ובעת שהסתבר כי מדובר, לא בכספים אשר הועברו ארצה, אשר לשיטת המשיב הינם בגדר סיוע ותמיכה, כאשר מדובר בהתנדבות. זאת, להבדיל מהעברת כספים נטענים לחשבונות המנוח בחו"ל וכאשר לרבות לאור חלוף השנים הרבות, לא ניתן להתחקות אחר אותם כספים.

אין מקום להתעלם כליל מהטענה שמדובר ב"גלגול" כספים, באופן שמדובר למעשה בכספי המנוח וכאשר לא ניתן להתעלם מאותם "סימנים" אשר יש בהם לתמוך בטיעון זה. כך הקשור לשאלת תיק נכסים, כך בשאלת מיסוי, וכך טיעון המשיב עצמו כי במכוון דפי החשבון בארה"ב הועברו אליו ולא למנוח בישראל, וכך גם אי חשיפת זהות בעל החשבון.

יתר על כן, גם אם היינו רואים במסמך המנוח כמסמך מחייב, הרי אין בכך לחייב את המנוחה ובמיוחד לאחר שדומה כי ביחס למסמך המנוחה, לא הוכח מאומה, וכאשר עילת התביעה עניינה אכיפת "השטרות".

לכל האמור יש להוסיף את התהיות הרבות בגרסת המשיב, ובמיוחד בעת שמדובר בעדות יחידה של בעל דין, על כל המשתמע מכך, וכאשר בית משפט קמא לא נזקק לכך.

ומהפן המשפטי, דומה כי גם אם ערכאת הערעור לא הייתה מתערבת במסקנות בית משפט קמא, גם אז דין ההתחייבות, תהא שטרית או חוזית, לבטלות בהיותה בלתי חוקית ומנוגדת להוראות סעיף 8(א) לחוק הירושה. דומה כי אם מבקשים למצוא מקרה אשר יהיה בו לשקף את רצון המחוקק ואשר נקבע בפסיקה,

למנוע עריכת צוואה בלתי הדירה באמצעים אחרים, המקרה דנן דוגמא לכך. כאמור, מדובר על התחייבות אשר הסכום קרן שבה 725,000 דולר, ומדובר בהגשת תביעה בנושא השטרות בחלוף עשרות שנים, ורק לאחר שהסתבר למשיב כי המנוחה שינתה צוואתה ולדבריו בניגוד למוסכם, תוך

--- סוף עמוד 3 ---

שגזלו לשיטתו את רכושו. משכך, דין ערעור המערער להתקבל. דהיינו, כי דין תביעתו של המשיב כנגד המערער להידחות.

באשר לערעור המשיב, לא הוכח חוב של מי מהמנוחים כלפי המשיב. משכך ולאור פסק הדין אשר דחה את התביעה לביטול צו קיום צוואת המנוחה, היורש של מלוא עיזבון המנוחה, הוא הנכד.

פסק דין

השופט ישעיהו שנלר, סג"נ:

1. שני ערעורים על פסק דינו של בית משפט קמא ([תמ"ש 42301-02-15](#)) [פורסם בנבו] (כב' השופט יהורם שקד) מיום 7.3.17, אשר קיבל את התביעה שהגיש המשיב (להלן: **התובע** או **הבן**) כנגד המערער (להלן: **הנתבע** או **הנכד**) אולם דחה את חלק התביעה כנגד המשיבה, אמו של הנתבע (להלן: **הנתבעת** או **הבת**). הנתבע הגיש את ערעורו כנגד התובע בעמ"ש 11624-04-17, ואילו התובע הגיש את ערעורו כנגד הנתבעת בעמ"ש 3126-05-17.

תמצית הרקע העובדתי:

2. התובע והנתבעת, אח ואחות, ילדיהם של המנוחים מ' ג' ז"ל שהלך לעולמו ביום 19.12.99 (להלן: **המנוח**) ולי' ג' ז"ל שהלכה לעולמה ביום 28.11.11 (להלן: **המנוחה**), ואילו הנכד הינו בנה של הנתבעת. לאחר פטירת המנוח הסתלקו הבן והבת מעיזבון המנוח (להלן: **ההסתלקות**) וביום 2.4.00 ניתן צו ירושה, לפיו המנוחה הינה יורשת המנוח. המנוחה ערכה צוואה ביום 7.7.09, כאשר היורש היחיד על פי צוואתה הינו הנכד, הוא הנתבע, וביום 29.2.12 ניתן צו לקיומה. ביום 18.9.14 דחה בית משפט קמא תביעה שהגיש הבן לביטול צו קיום צוואת המנוחה (להלן: **פסה"ד בעניין צוואת המנוחה**). 3. התובע והמנוחים היו בעלים משותפים בחלקים שווים, שליש כל אחד, בזכויות בדירת מגורים בתל אביב אשר נרכשה בשנת 1986 (להלן: **הדירה**). לאחר פטירת המנוחה ומתן צו לקיומה של צוואת המנוחה, נרשם הנכד כבעלים משותפים יחד עם הבן, באופן שלתובע זכות בשליש מהנכס ולנתבע בשני שליש. כך גם ניתן ביום 18.12.14 פסק דין בהסכמה בתביעה לפירוק שיתוף בדירה שהגיש הנכד כנגד הבן, בבית משפט השלום (להלן: **התביעה לפירוק שיתוף**).

הבן הגיש לבית משפט השלום, עוד בחודש אפריל 2013, תביעה כנגד הנתבעים, הבת והנכד, לצו עשה ותביעה כספית להשיב לו מיטלטלין שנטען שהנתבעים לקחו מהדירה, לרבות תמונות יקרות ערך או שוויין, בסך של כ-483,000 ₪ (להלן: **המיטלטלין**), וכאשר ביום 23.6.15 קיבל הבן את המלצת בית המשפט (כבי' השופט אלקלעי) לדחיית התביעה, לאור הקושי בהוכחת הנדרש, ואף נפסקו הוצאות לטובת הנתבעים (להלן: **תביעת המיטלטלין**).

--- סוף עמוד 4 ---

4. ביום 18.2.15 הגיש התובע את התביעה כנגד הנתבע, וכאשר ביום 18.5.15 התיר בית המשפט לבן לתקן את התביעה ובאופן שהנתבעת, אחותו, תצורף כנתבעת נוספת. בכתב התביעה המתוקן הוגדרה מהות התובענה כ"תביעה כספית ע"ס 4,900,000 ₪ (לצורכי אגרה)".

בתביעה נטען כי הדירה נרכשה בשנות השמונים ממקורותיו הכספיים, וכי לאחר פטירת המנוח הועברו זכויות המנוח בדירה על שם המנוחה. כך גם, לאחר פטירת המנוחה הועברו זכויותיה לנכד. עוד הוסף, כי הגם שהנכד רשם את זכויות המנוחה על שמו, הרי בכל מקרה הדירה אמורה לשמש תחילה לפירעון שטרי חוב אשר נחתמו על ידי המנוחים לטובת התובע "בגין הלוואות שהלווה התובע להוריו המנוחים לאורך כל השנים".

5. התובע טען כי הינו אדם אמיד המתגורר בארה"ב, אשר עוסק בהשקעות, וכי רכש ומכר נכסי נדל"ן רבים בארה"ב וסייע כל השנים למשפחתו, הן להוריו המנוחים והן לנתבעת, היא אחותו, ובסכומי כסף ניכרים, לרבות סיוע לאחות שהתגרשה מבעלה, כולל רכישת רכב ותמיכה כלכלית, וכך אף ביחס להוריו.

עוד נטען, כי במהלך שנות השמונים פנה המנוח לתובע וסיפר לו על דירה המוצעת למכירה בתל אביב וכי מדובר ברכישה מתושב זר. היה ברור כי אין למנוחים את האמצעים הכלכליים לרכוש את הדירה, ומשכך נאות התובע לרכוש את הדירה ממקורותיו הוא, ורכש את הדירה בתקווה כי תהיה למשפחתו דירה בישראל להשתכן בה. אולם, מפאת כבוד למנוחים, החליט התובע כי הדירה תירשם, כאמור, בחלקים שווים בין שלושתם. התובע המשיך להעביר כספים רבים להוריו ולאור היקפם "מצאו לנכון המנוחים מיוזמתם להגן במסמך מחייב את היקף הכספים שנתן התובע להוריו המנוחים, על מנת שבסופו של יום יקבל התובע את הכספים שנתן להוריו המנוחים בחזרה" (ההדגשה במקור). בהתאם, ביום 10.4.96 חתמו המנוחים על שטרי חוב "המעגנים את היקף הלוואות" שהלווה התובע להוריו, לרבות הכספים לרכישת הדירה, וכאשר מטרת שטרי החוב להבטיח החזרת הכספים.

6. לשון שטר החוב, כדלקמן:

"אני מ'... ואשתי ל'... מאשרים ביחד ולחוד ש [התובע].... הלווה לי מ'... ולאשתי ל'... 725,000 דולר... בריבית שנתית של 4 אחוז. הערבון להלוואה זו הינו השליש שלי מ'... והשליש של אשתי ל'... בדירה. הלוואה זו תוחזר ל[תובע]... תוך 90 יום לאחר מות האחרון מבינינו האמורים לעיל. מ'... לחוד ול'... לחוד ושניהם ביחד מאשרים שמחצית הסכום הכספי שיוותר בבנק אחרי מות האחרון מבינינו ישולם ל[תובע]... בתור חלק או כל ההלוואה. היתר ישולם מהשליש שלי בדירה והשליש של ל'... בדירה... וזאת לפי החלטתו של [התובע]... באופן בלעדי. זכותו של [התובע]... להעביר את שני השליש לחוד וביחד על שמו או למכור את הדירה ולהחזיר לעצמו את מלוא סכום ההלוואה פלוס הריבית. הלוואה זו ומסמך זה אינם ניתנים לשינוי אלא בהסכם של [התובע] מ' ג' ול' ג'. אין לאף אחד זכות לערער על שטר חוב זה".

--- סוף עמוד 5 ---

7. בתביעה צוין כי העתק שטרי החוב, כאשר הם חתומים על ידי המנוחים, כאשר כל אחד מהם חתם בעמוד נפרד, מצורפים, כאשר עולה מאשר צורף כי במסמך האחד מופיעות שתי חתימות, אחת בעברית ואחת באנגלית נחזות להיות של המנוח (להלן: **מסמך המנוח או שטר המנוח**), ואילו במסמך האחר מופיעה החתימה ל. ג', בעברית (להלן: **מסמך המנוחה או שטר המנוחה**). עוד נטען כי לשטרי החוב המודפסים, אשר צורפו, קדמו שטרי חוב בכתב יד משנת 1989 אשר היו כנראה בדירה אולם הנתבעים "כפי הנראה נטלו אותם". כך גם משאלו לא נמצאו נחתמו בשנת 1996 שטרי החוב שצורפו ואשר הודפסו על ידי המנוח בישראל, בעת שהתובע שהה בישראל ובנוכחותו. עוד הודגש כי השטרות ברורים ומבטאים את היקף ההלוואות, לרבות רכישת הדירה, אשר התובע הוא זה ששילם את מלוא תמורתה. בהתאם, ערך התובע את החישובים של השיערוכים וכאשר נכון ליום 10.4.96 הקרן בסך 725,000 דולר מהווה סך של 2,361,750 ₪ וחישוב הריבית מביא לסכום של כ-5 מיליון ₪. עוד נטען כי לאור אשר נקבע בשטרי החוב, זכותו של התובע לקבל את מלוא תמורת מכירת הדירה מעבר לחלקו הוא, דהיינו שני השליש אשר היו רשומים על שם המנוחה. משכך, על הנתבע כיוורש עיזבון המנוחים ועל הנתבעת כמי שנטלה כספים מהעיזבון, מוטלת החובה להעביר לידי התובע את מלוא הסכום המפורט ועל חשבון את מלוא תמורת מכר הדירה.

8. בהתייחס לנתבעת, נטען כי הודתה בהליך קודם כי קיבלה כספים מחשבון המנוחה וכי הייתה שותפה בחשבון בנק חדש שנפתח לה ולמנוחה, אליו הועבר כל כספה של המנוחה (להלן: **החשבון המשותף**), וכאשר הנתבעת ציינה כי מדובר בחשבון של

המנוחה, אשר הנתבעת הייתה שותפה סמויה בו, וכי עד שהמנוחה נפטרה לא עשתה מאומה בחשבון אלא אם המנוחה ביקשה ממנה. דהיינו, כי מדובר על כספי האם בלבד. אולם, לאחר הפטירה העבירה הנתבעת מאות אלפי שקלים ישירות לחשבונה שלה, וכשמדובר בסכום של כ-650,000 ₪ (להלן: **הכספים שנטלה הנתבעת**). עוד נטען, כי הנתבעים אף נטלו פריטי אומנות שהיו בדירה בשווי כולל של 483,000 ₪, תוך פירוט רשימה זהה לרשימת המיטלטלין בתביעת המיטלטלין.

משכך, הוסבר כי התביעה היא למעשה כנגד העיזבון וכי הנתבעים קיבלו את כספי העיזבון וכי על כן ככל שיזכה התובע בתביעתו, יוכל להיפרע מכל מי שנטל כספים מהעיזבון וממי שמשך כספים מעיזבון המנוחה לאחר פטירתה או אף מלפני פטירתה ללא אישורה.

לאור כל האמור עתר התובע "...לאכוף את שטרי ההתחייבות שנחתמו על ידי ההורים המנוחים ביום 10.4.1996, דהיינו: להורות כי שטרי ההתחייבות ברי אכיפה, ויש לאוכפם". בנוסף, לחייב את הנתבעים בתשלום כספי על פי סכומי החוב המפורטים בשטרי החוב בצירוף הפרשי הצמדה וריבית, זאת עד לגובה הסכום אשר כל אחד מהם קיבל בפועל או אמור לקבל מהעיזבון בכסף או בשווה כסף. כך גם עתר להעברת כספי תמורת הדירה ישירות אליו.

9. הנתבע טען בכתב הגנתו כי מטרת התביעה לכפות את העברת עיזבונה של המנוחה לתובע בניגוד לרצונה המפורש, ולהביא לביטול פעולות שביצעה המנוחה עוד בחייה, וכאשר במסגרת ההליך שהתנהל בתביעה לביטול קיום צוואת המנוחה, נחשף בית המשפט לסכסוך הירושה כאשר הבת והנכד, הם הנתבעים, טיפלו במנוחה.

--- סוף עמוד 6 ---

הנתבע טען טענות מקדמיות כשהיה, בציינו כי בהתאם לשטרי החוב יש להחזיר את ההלוואות תוך 30 יום מיום פטירת המנוחה, אשר הלכה לעולמה, כאמור, ביום 28.11.11. כך נטען כי התביעה חופפת לתביעות תלויות ועומדות, כגון תביעה בגין דמי שימוש ראויים, ובהעדר רשות לפיצול סעדים. כך גם בהתייחס לנושא המיטלטלין תלויה ועומדת תביעה. עוד נטען לדחייה על הסף מחמת השתק עילה או פלוגתא, זאת בעת שניתן תוקף של פסק דין להסכמות הצדדים בעניין פירוק השיתוף בדירה, כאשר הבן הסכים להעברת כספי תמורת הדירה לנכד. הנתבע אף הכחיש את מתן הכספים לרכישת הדירה או מתן הלוואות למנוחים בגובה שטר החוב, ומעת שהמנוחים היו בעלי יכולת כלכלית ועבדו כל חייהם תוך סיוע לבתם, וכי המנוח כיהן כמ"מ מנכ"ל שיכון עובדים עם שכר גבוה. כך גם, רכישת הדירה בתל אביב מומנה על ידי מכירת דירת המנוחים בחיפה וממקורות ההכנסה הרבים של המנוחים.

עוד נטען על ידי הנכד, כי בעבר לא טען התובע אודות שטרי חוב, וכי המסמכים שצורפו אינם כלל שטרי חוב בהתאם ל**פקודת השטרות** [נוסח חדש] (להלן: **פקודת השטרות**), לרבות לאור הזהות המוחלטת בין עסקת היסוד להוראות שטרי החוב.

יתר על כן, ההוראות נוגדות את הוראות [סעיף 2 וסעיף 8\(א\) לחוק הירושה](#), תשכ"ה-1965 (להלן: **חוק הירושה**).

בנוסף, **"הנתבע יטען כי המסמכים מזויפים, חתימות אינן חתימות המנוחים, ולא נערכו במועד הנקוב בהם"**, וכאשר לחילופין, נטען כי החתימות הושגו במרמה, בטעות ובחוסר תום לב, ולחילופין לצורכי מטרה אחרת.

בנוסף, הכחשת הנתבע אודות העברת כספים, והפניה להסתלקותו של התובע מעיזבון המנוח וכי על כן יש להפחית את "החוב" במחצית. עוד נטען כי **"העתק המסמך עליו חתומה האם לכאורה, איננו נמצא במקור, אף אם ימצא כי חתימת המנוח מקורית, הרי שאין בהתחייבותו הלכאורית של המנוח כדי לחייב את המנוחה בהיעדר חתימתה על גבי מסמך זה"**.

בנוסף נטען לחוסר גמירות דעת של המנוחה והיות המסמכים חסרי ערך, בעת שאף אחד לא שמע אודות שטרי חוב וכך גם כי תמלילים שערך התובע סותרים את גרסתו, ובכל מקרה מדובר בהסכם שלא קיים ו/או נזנת, וכי הדירה נרכשה עוד בשנת 1986 וסיום התשלומים בשנת 1987 בהתאם להסכם המכר, כאשר מדובר על סכום של 190,000 דולר בלבד, ובעת שבשטר החוב הסכום הינו 725,000 דולר כערך הדירה "דהיום" ובתוספת ריבית.

10. הנתבעת טענה בהגנתה, כי התובע אינו אדם אמיד אלא חסר כל, וכי לא רק שלא מימן את הוריו אלא הפוך מכך, באופן כי מעט הכספים שהחזיק בידו ואשר את חלקם העביר לישראל, מקורם במנוח אשר השתמש במגורי התובע בחו"ל להצדיק העברת כספים לישראל, וכי היחסים הטובים ששררו ביניהם נעכרו כאשר נודע לתובע כי "נושל" בצוואת האם המנוחה.

בהתייחס לתביעת המיטלטלין, נטען כי מדובר בתביעה זהה לזו שהגיש הבן בבית משפט השלום, אף זאת בהתייחס לסך של 483,000 ₪, וכאשר ביום 23.6.15 ניתן כאמור פסק דין לפיו בהסכמת התובע נדחתה התביעה, וכי למעשה התביעה דגן דומה בצורה מפתיעה לתביעה האמורה, לרבות חזרה על טענות כגניבות ועוד. משכך, גם הנתבעת עתרה לדחיית התביעה על הסף נוכח השתק עילה ו/או פלוגתא ו/או מעשה בית דין.

יתר על כן, בתביעת המיטלטלין נטען כי המיטלטלין בבעלותו של הבן, ואילו עתה נטען כי הינם בבעלות העיזבון.

--- סוף עמוד 7 ---

בהתייחס לכספים, נטען כי הנתבעת הייתה קרובה למנוחה, בניגוד למערכת יחסי התובע עם המנוחה אשר היו מעורערים, וכאשר הקשר בין הבן לאמו המנוחה נותק למעלה מעשר שנים טרם הפטירה. עוד נטען, כי בשנת 1999 ביקשו המנוחים כי תצטרף לחשבון השוטף שלהם, וכאשר בפועל הייתה מיופת כוח בחשבון ההורים.

עוד נטען, כי בשנים האחרונות לחייה חזרה ואמרה המנוחה כי היא מבקשת להעביר לידי הבת את הכספים המצויים בידה ואשר נותרו לאחר מות המנוח, וכאשר היא מבקשת להבטיח את עתידה של הנתבעת, גרושה. כך גם כי מאז גירושיה תמכה בה המנוחה באופן רציף והעבירה לה אלפי שקלים מדי חודש ואף רכשה עבורה מכונית חדשה, וכי ראתה בכספים שבחשבונה ככספים המיועדים לבתה. אולם, הנתבעת דחתה את ההצעה על מנת שיהיה לאם ביטחון כלכלי, תוך פירוט מקורות ההכנסה של המנוחה אשר הספיקו לרמת חיים של נוחות כלכלית. עוד נטען כי דווקא לאור הצוואה בה נקבע הנכד כיוורש, ביקשה להעביר עוד בחייה את הכספים לבת, היא הנתבעת, וכאשר לבסוף אכן הסכימה הנתבעת לקבל את הכספים במתנה. ואכן, לאחר יעוץ בנקאי, הומלץ להעביר את הכספים מחשבון הבנק של המנוחה לחשבון בו המנוחה והנתבעת בעלים, הוא החשבון המשותף, לאור המטרה המוצהרת להעברת הכספים לנתבעת, זאת להבדיל מחשבון הבנק השוטף שלהם, בו הייתה הנתבעת מיופת כוח בלבד.

ואכן ביום 21.2.10 נפתח חשבון הבנק המשותף. כך הודגש כי הנתבעת ידעה שכספים אלה הם בבעלותה, אולם לא עברו עד למועד פטירת המנוחה לחשבון בנק השייך בלעדית לנתבעת, זאת לאור רצונה לשמור על הכספים "לעת צרה" ולהותירם "לטובת" המנוחה ככל שתיזקק לטיפול סיעודי או הוצאות מיוחדות, כאשר כוונת הנתבעת לדאוג ראשית לצורכי אמה בצורה המיטבית האפשרית ורק לאחר מכן לצרכיה שלה. מכל מקום, ביום פתיחת החשבון העבירה המנוחה את הכספים אליו, אולם לא נעשה בהם שימוש משמעותי עד לפטירתה של המנוחה, למעט בסכומים זניחים.

משכך, הנסיבות מלמדות על גילוי דעתה המפורש של המנוחה להבחין כספים אלה מכספיה שלה ולהוציאם מרשותה תוך העברתם לבעלות הנתבעת. למעשה, חתימת המנוחה על הוראת העברת הכספים מהווים כמתנה והקניה גמורה ובכתב. יתר על כן, אין נפקא מינה אם הכספים הועברו לפני מותה או לאחר מכן, הואיל וההקניה הושלמה במועד שקדם למותה של המנוחה, וכי כספים אלו אינם חלק מעיזבון המנוחה, וכמהמשך לאשר נהגה המנוחה כלפיה, ואין כל משמעות לפתיחת חשבון הבנק המשותף, אלמלא האמור, לאור החשבון השוטף בו היה לנתבעת יפוי כוח.

מדובר על כן ברצון המנוחה להעניק לנתבעת את הכספים, זאת בדעה צלולה ובמתנה בהפנותה [לסעיף 6 לחוק המתנה](#), תשכ"ח-1968, אודות אופן דרכי ההקניה וכי מדובר במתנה שהושלמה.

כך גם נטען כי התובע לא הציג בסיס מינימלי ראיתי.

11. בנוסף, המנוחה נתנה לנתבעת במתנה גם תמונות של קופפרמן תוך רישום שמה של הנתבעת אחורי תמונות אלה.

הנתבעת הכחישה כאילו נטלה את שטרי החוב מדירת המנוחים או ממקום אחר וכי מעולם לא ידעה על קיומו של חוב כלשהו של הוריה לאחיה, כאשר אף היא מתייחסת לכספים הרבים שהחזיק אביה המנוח ומנגד התובע חי "מן היד אל הפה".

עוד הכחישה כאילו התובע סייע בידה, ובמיוחד יצאה כנגד הטענה לתמיכתו בה לאחר גירושיה, בה בשעה שהיא זו שסייעה בידו, לרבות אירוחו בארץ.

גם הנתבעת טוענת כי לא מדובר בשטר חוב וכי לא נטלה שטר חוב. כך נטענו טענות כי מדובר בהסכם ולא בשטר, אחיזה כשורה, אוחז בעל ערך, כישלון תמורה, וכי התובע לא הציג מאומה אודות עסקת היסוד. מכל מקום, מקור הכספים ברווחי המנוח בפעולותיו בחו"ל.

כך גם נטען כי המסמכים "שטרי חוב" מעניקים לתובע זכות בלתי חוקית ובניגוד ל**חוק הירושה**, וכאשר גם הטענה כאילו אותו איש מתוחכם השאיר את השטרות בדירה אצל המנוחים, מופרכת ובעת שמדובר בסכומים גבוהים. גם הנתבעת טענה לויתור של קבלת כספים, לאור הסכמת התובע לחלוקת כספי תמורת הדירה.

הנתבעת אף הפנתה לקביעת בית משפט קמא, שם נקבע כי אין חולק שהמנוחה העבירה לנתבעים מאות אלפי שקלים, וכי לא הוכח כי הנתבעים הם שהעבירו את הכספים מתוך חשבונותיה של המנוחה ועשו בהם כבשלהם.

פסק דינו של בית משפט קמא:

12. ראשית דחה בית המשפט את טענות הסף שטענו הנתבעים. כך נדחתה הטענה להשתק עילה הואיל ולא קיימת זהות בעילות שתי התביעות, התביעה דן והתביעה לפירוק שיתוף בדירה, כאשר במוקד התביעה דן שטרי החוב המהווים זכות חוזית של התובע כלפי המנוחים, בעוד שבהליכים הקודמים העילות היו פירוק שיתוף בדירה מול התובע. כך גם, מתקיים הכלל של פיצול סעדים נכפה, וכי בדין נמנע התובע מלהעלות טענותיו אודות שטרי החוב בפני בית משפט השלום. יתר על כן, פסק דין לפירוק שיתוף הינו ביחסים הפנימיים בין השותפים. כך גם אין בפסק הדין בעניין המיטלטלין בו נדחתה עתירתו של התובע כנגד הנתבעים להשיב לידיו את המיטלטלין בעין או בכסף, וזאת בהסכמה, להוות השתק עילה לאור השוני בזהות העילות, ודברים אלו יפים גם בהתייחס לפסק הדין בתביעה לביטול צו קיום צוואת המנוחה. בנוסף נדחתה גם הטענה להשתק פלוגתא. בית המשפט אף דחה את טענת השיהוי, וכך גם אשר נטען לאור הסתלקות התובע מעיזבון המנוח וכי אין לראות בכך ויתור על התביעה, בהפנתו **לסעיף 6(ב) לחוק הירושה**.

בית המשפט אף דחה את הטענה כי מדובר בהסכם בדבר ירושת אדם בניגוד להוראת **סעיף 8(א) לחוק הירושה** ועל כן יש לבטלו, בנימוק כי האיסור חל על "הסכמי ירושה" ולא כשטר חוב אשר יש בו מתווה למועד ואופן החזרת ההלוואה, וכי לא מדובר בעסקה בירושה אלא בעסקה בעיזבון, המותרת.

13. מכאן פנה בית המשפט קמא לבחון את שאלת האותנטיות של שטרי החוב.

בית המשפט הפנה להסכמת הצדדים בפני הרשמת גליס, כי ימונה מומחה מטעם בית המשפט לבחינת החתימות והאותנטיות, אך הצדדים לא פעלו בהתאם וכי אין עוררין כי התובע הביע הסכמתו למינוי מומחה מספר רב של פעמים. אולם, המכשול במינוי מומחה הונח על ידי הנתבעים אשר לא עמדו על בירור טענתם בדבר זיוף שטרי החוב ולא ביקשו ואף סרבו כי ימונה מומחה לבדיקת טענתם, וכי כל שיכול היה הנתבע להשיב מדוע לא עמד על זכותו למינוי מומחה, כי פעל בהתאם ליעוץ משפטי.

--- סוף עמוד 9 ---

בית המשפט אינו מתעלם מההלכה כי מעת שנטענה טענה לזיוף, הנטל להוכחת האותנטיות מונח לפתחו של התובע. אולם, במקרה דנן התובע הסכים למינוי מומחה ואף ביקש ועתר לכך, וכאשר הנתבעים סרבו בכל תוקף. טענה של זיוף מצריכה מומחיות וכי התובע פעל כמתחייב וביקש למנות שכזאת אך הנתבעים סרבו, ועל כן קובע בית המשפט כי למעשה "**...הנתבעים סיכלו את הגשת חוו"ד ומנעו הבאת ראיה עיקרית נושא זה**". בהתחשב בכך ובעיקרון של [סעיף 28 לחוק החוזים](#) (חלק כללי) תשל"ג-1973 (להלן: **חוק החוזים**), מצא בית המשפט לנכון "**...לדחות מכל וכל את טענת הנתבעים לזיוף השטר של המנוח**".

בית המשפט אף מתייחס לדברי התובע לפיהם שטר החוב המקורי עליו חתמה המנוחה אינו בידו אלא רק צילום השטר, וכי התובע היה מוכן להעמיד את השטר לבחינת מומחה, אך הנתבעים סרבו גם לכך.

מסקנת בית משפט קמא, כי בהתחשב בשטר החוב המקורי עליו חתם התובע ותוכנם של שטרי החוב "**...למקרא תוכנם של שטרי החוב וההתחייבויות שמכוחן לא יכולה להיות מחלוקת בדבר תחולתו על המנוחה, שהרי אין כל היגיון בחתימתו של האב על שטרי החוב בשם האם, בליט הסכמתה וביתר שאת נוכח הדין הרכושי החל בעניינם של ההורים המנוחים**".

יתר על כן, מעת שהוצג שטר חוב מקורי עליו חתום האב ולנוכח המסקנה כי לא הוכחה הטענה כי השטר זויף "**...הרי שיש לראותו כשטר חוב אותנטי וכשר**", ומיד בהמשך הדברים כי בשים לב לכך "**...יש ליתן אמון גם בתוכנו של השטר, כלומר באותן הסכמות שהתגבשו בין חותמי השטר, הרי שקיימת סבירות נמוכה מאוד כי המנוחה לא הייתה צד לאותן הסכמות**".

בנוסף תהה בית המשפט, האם יתכן כי המנוח קיבל לידיו כספים עבורו בלבד ולא גם עבור המנוחה, במיוחד בעת שהכספים ניתנו בחלקם לרכישת הדירה בה התגוררו המנוחים, וכך גם להתנהלות הכלכלית של המנוחים בקיימם משק בית משותף.

14. מנגד, ככל שבית המשפט היה ממנה מומחה, חוות הדעת הייתה עשויה לשפוך אור על הצל והספק שהנתבעים ביקשו להטיל ביושרו של הבן, לרבות בעניין חתימת המנוחים, תוך הפניה להחלטות קודמות שניתנו על ידו.

לעניין חתימת המנוחים על שני שטרות נפרדים, הפנה בית המשפט לחקירת התובע אשר הסביר כי המנוח הדפיס ועשה העתק אשר הביאם לבית והם חתמו, תוך הפניה לנוסח יחיד ורבים. כך גם ציין כי "הורי נפרדו והיה הגיוני שזה יקרה שוב, אז כל אחד יחתום על מסמך כזה לחוד..." וכשהסבר זה נראה סביר לבית המשפט, לאחר התרשמותו מהבן באופן בלתי אמצעי ומצא את עדותו מהימנה, ובמיוחד מעת שלא הוצגה כל גרסה עובדתית אחרת.

15. מנגד, לנתבעת לא היה מענה בחקירתה הכיצד טענה כי המנוחה לא חתומה על שטר חוב לאור מיקום האות ל' בעת שבחתימתה על מסמך רכישת הדירה החתימה זהה. בית המשפט לא התעלם מהטענה כי מאחר ומדובר בצילום הרי יכול היה הבן להדביק, חתימה קיימת על צילום השטר, בהפנותו להחלטה קודמת שם נקבע כי העניין יוכרע בהתאם לנטלים שעל הצדדים.

בית המשפט דחה את טענות הנתבעים אודות האותנטיות של שטר החוב הצילומי של המנוחה הנסמכות על עדותה של עו"ד ינקוביץ אשר ייצגה את התובע בהליכים קודמים, וזאת ממספר טעמים. כך, עוה"ד טענה כי לידיעתה להבדיל מדעתה השטר מזויף. אכן התובע הודיע לעוה"ד כי

--- סוף עמוד 10 ---

אין לו את שטר החוב המקורי וכך הבינה. אולם, העדה לא שאלה את הבן כיצד הגיע אליו השטר הצילומי וכי בעת שנדרשה לנושאים אלו השיבה כי שמעה מהתובע "הרבה סיפורים" וחזרה על מוטיב "איש שב"כ" אך לא העידה ולו פעם אחת כי הבן אמר לה כי מדובר בזיוף.

עוד הפנה בית המשפט לאמירות נוספות של עוה"ד, לרבות דחיית הסברה כי התכוונה להגיש הליך בקשר לשטר חוב, אך זאת בהתייחס למנוח, כאשר מנגד טענה כי מבחינת עיזבון האב הוא ויתר על עזבון המנוח לטובת המנוחה, וכי על כן בהכרח מדובר בשטר החוב של האם.

דהיינו מדובר ב"תחושות בטן" וללא כל ראיה כי מדובר בשטר מזויף.

16. בהתחשב באמור קבע בית המשפט כי בשאלת חתימתה של המנוחה אם לאו, קביעתו כי בשים לב לרמת ההוכחה הנדרשת במשפט אזרחי, הרי שהבן עמד בנטל זה.

17. בנוסף, נדחתה הטענה כי לשון השטר בלשון יחיד ועל כן מדובר רק בהתחייבות המנוח בהפנותו לטיעוני הבן וכי לא מצא בעניין זה כל פגם לפקפק באמינות השטר או ההתחייבות, לרבות להצהיר כי אינו אותנטי.

משכך גם לא מצא כי השטר הצילומי זויף "כפועל יוצא, הגעתי לכלל דעה ומסקנה כי שטרי החוב עליהם חתמו המנוחים אותנטיים" (פסקה 60).

18. בהתייחס ל"עסקת היסוד" הפנה בית המשפט להחלטתו בבקשת הנכד למתן צו גילוי ועיון במסמכי הבן, אשר הגיש את ההסכם לרכישת הדירה וכן העתק אישורי תשלום והעברות כספים ממנו. כך הפנה להצהרת הבן כי ביום 17.10.86 העביר 85,670 דולר מחשבון רעייתו לטובת מוכר הדירה, כאשר ההצהרה לא נסתרה. כך צילום של שתי המחאות האחת מיום 5.10.86 על סך 30,000 דולר והשניה מיום 15.10.86 על סך 34,350 ₪.

כך גם לא נסתרה גרסתו כי הדירה נרכשה ממקורותיו וכאשר התובע הציג אסמכתאות נוספות בגין העברות כספיות שביצע לטובת המנוח וכאשר טען כי חלק מהכספים הועברו מחשבונו בארה"ב לחשבון המנוח בארה"ב, וכאשר גם הצהרות אלו לא נסתרו. בנוסף, הצהיר התובע כי בידי אסמכתאות על העברות למנוח בסך של 800,000 דולר במועדים סמוכים למועד רכישת הדירה, כאשר הגיש חלק מהן, בהוסיפו כי "מטבע הדברים, לא ננקל ניתן להמציא ראיות לאירועים מלפני שלושה עשורים, לא כל שכן, כאשר עניינים אלו הם בין בן לבין הוריו" (פסקה 64).

כך גם ציין בית המשפט כי ב"כ התובע זימן את ב"כ הנתבעים לעיין בכל מסמכי המקור במשרדו אולם ללא מענה.

בית המשפט לא התעלם מכך שאין חולק כי הבן לא המציא אסמכתאות על מלוא הסכום שבשטרי החוב, אולם מדובר במשפט אזרחי אשר בית המשפט לא מצא לפקפק בשטר עליו חתם הבן וכי על כן בהתחשב שהוכח שהבן העביר כספים להוריו וכך גם לבת, חרף הכחשותיה, ובהתחשב באשר הוגש, מצא לקבוע כי הבן עמד בנטל המוטל עליו.

19. בית המשפט אף נדרש לעדותו וחקירתו של.... רותם (להלן: **רותם**), עד מטעם הנתבעת, אשר העיד כי מדובר באופן ברור בכספים שמקורם במנוח אשר העבירם לבן, אשר "החזיר" את הכספים לישראל בדרכים שונות. העד נשאל אם הוא יודע זאת מהמנוח והשיב כי הוא יודע זאת.

--- סוף עמוד 11 ---

כך משנשאל אם כל הכספים שהבן העביר לארץ למנוח מקורם בכספי המנוח, השיב "לא יודע אם הכל אבל אני יודע על הרבה כסף" (ההדגשה בקו במקור), וכשמדובר על כמה עשרות אלפי דולרים.

אולם, חרף הצהרות העד לא הובאה כל ראיה מובררת נוספת להוכחת טענת מקור הכספים, ולאור דבריו כמפורט, אין בהם להתגבר על ראיות התובע. דברים אלו יפים גם בהתייחס לטענות הנתבעים בנושא זה.

20. בהתייחס לנתבעת דחה את גרסתה תוך קביעה כי דבריה רחוקים מהאמת, וכאשר בניגוד להצהרתה בכתב ההגנה כי לא קיבלה סיוע מאחיה התובע, הרי כתבה לו מכתבי תודה בגין עזרתו, תוך דחיית טענתה כי עשתה כן לבקשתו, לרבות לאור עדותו של התובע. כך גם נדחו טענותיה כאילו מדובר בגלגול כספי המנוח, תוך העדפת גרסתו של התובע על פני גרסתה של הנתבעת, וכאשר הוכח כי התובע סייע רבות לנתבעת.

עוד נקבע, כי כפי שסייע לנתבעת סייע גם למנוחים בהפנותו כי אלמלא שהיה מדובר בעסקה בין השלושה, דהיינו הבן והוריו המנוחים, לא הייתה סיבה לרישום הדירה שליש על שם כל אחד מהם. לכך הוסיף בית המשפט כי מעת שהתובע בחר להסתלק מעיזבון אביו לטובת המנוחה, הרי לא היה עושה כן אם מדובר ב"נוכל" כפי שציירו אותו הנתבעים.

21. עוד קבע בית המשפט, כי הטענה אודות מקורם של הכספים במנוח כתוצאה מפעילויות בלתי חוקיות שלו הינה בגדר "הודאה והדחה", וגם אם אין בכך להעביר את מלוא נטל ההוכחה, מדובר בטענה אשר יש בה לצמצם את גדר המחלוקת. לכך יש להוסיף את הנטל הכבד בעת שמדובר בטענה לתרמית, וכאשר למעט הטענה הכללית הדברים לא הוכחו, לרבות אשר נטען בכל הקשור לעיסוק בפעילות בלתי חוקית. משכך קבע בית המשפט כי התובע הוכיח ברמה הנדרשת כי אכן העביר את הסכומים הנקובים בשטרי החוב למנוחים.

22. בית המשפט נדרש לשאלה האם אכן הכספים ניתנו בתורת הלוואה המובטחת בשטרי חוב.

בית המשפט הפנה לתשובותיו של התובע לשאלה מדוע לא רשם הערת אזהרה בגין זכויותיו בדירה והסברו כי גדל בקיבוץ ועוזרים למשפחה וכי "מתוך כבוד להורי נתתי להם את האפשרות לגור בדירה בשמם, כולל שמם, רק מתוך כבוד..." (פסקה 79, ההדגשה במקור), וכי לא התייעץ עם עורך דין, בהוסיפו כי את שטרי החוב ניסח יחד עם אביו ללא עזרת עורך דין.

עוד הפנה בית המשפט להסבריו לתהיות אודות הרישומים השונים, דווקא נוכח עיסוקו במקרקעין, בהסבירו כי פעל לפי הפרמטרים שפעל לפיהם בארה"ב. בית המשפט קבע כי העדות נשמעה אמינה ומשכך קבע בית המשפט, כי לאור הקביעה אודות האותנטיות של שטרי החוב, הרי הכספים שהועברו מהתובע למנוחים אכן ניתנו בצורת הלוואה המובטחת באמצעות שטרי החוב.

23. בנוסף דחה בית המשפט את טענת הנתבעים כי שטרי החוב אינם עונים על הגדרת שטר חוב ב**פקודת השטרות**, מחמת הזהות בין עסקת היסוד להוראות שטרי החוב, וכך גם כי מדובר

--- סוף עמוד 12 ---

בעסקת יסוד במקרקעין המחייבת כתב ורישום – כל זאת הואיל ולא מצא פגם בשטר עליו חתם המנוח ועל כן הפנה לדיון בעניין זה. לעניין היות שטר המנוחה צילומי, קבע בית המשפט כי הואיל והשטר משקף עסקת יסוד שהוכחה על ידי התובע "...ומאחר וקיבלתי את תביעתו של התובע בעניין זה בעילה חוזית, הרי שאין משמעות לעילה השטרית" (פסקה 83).

24. מנגד, דחה בית המשפט את התביעה כנגד הבת.

בית המשפט התייחס לעיקר התביעה כנגד הנתבעת אשר נטען כי לקחה או קיבלה כספים ורכוש אשר שייכים לעיזבון המנוחה ואשר נועדו להבטיח את פירעון חוב המנוחים כלפי התובע. הנתבעת הכחישה זאת בתצהירה אולם לא נשאלה מאומה בחקירתה הנגדית ועל כן דין הטענה להידחות. בנוסף הפנה בית המשפט לאשר נקבע בפסק הדין בתביעה לביטול צו קיום צוואת המנוחה, כי אין חולק כי בשנות חייה העבירה המנוחה לנתבעים מאות אלפי שקלים וכי לא הוכח כי הנתבעים הם אלו שהעבירו את הכספים מחשבונותיה של המנוחה ועשו בהם כבשלהם או גרמו למנוחה לעשות כן בניגוד לרצונה. אשר למיטלטלין שנטען כי נלקחו על ידי הנתבעת מהדירה, קבע בית המשפט כי קיים מעשה בי דין בעת שנדחתה בבית משפט השלום תביעת הבן כנגד הנתבעת להשבה בעין או בשווי של פרטי המיטלטלין.

25. בעת שנדרש בית המשפט לסכום התביעה הפנה לתחשיב בכתב התביעה, וכמפורט לעיל, לרבות העתירה בסעיף 27 לחייב את הנתבעים בתשלום סכומי החוב בשטרי החוב בצירוף הפרשי ריבית והצמדה כחוק, ובעת שלמעט הכחשה כללית לא נטען כנגד התחשיב, כל זאת חרף העובדה כי אם התובע היה מגיש את התביעה עם התגבשות התביעה, דהיינו 90 יום מפטירת המנוחה, וביום 28.2.12, אזי סכום התביעה היה קטן באופן משמעותי.

משכך, ערך חישוב שונה אשר לפיו הועמד הסכום למועד התגבשות העילה על סך 5,128,675 ₪.

אולם, מאחר ובתביעה נדרש סכום של 4.9 מיליון ₪ אין מקום לפסוק מעבר לו, והכל עד גבול היקף הירושה שירש הנכד, הואיל ומדובר בתביעה כנגד יורש. כך נפסק סכום של 25,000 ₪ אשר על הנתבע לשלם לתובע כשכ"ט עו"ד ומנגד חויב התובע לשלם לנתבעת שכ"ט עו"ד בסך 10,000 ₪.

26. טרם שנעבור לטיעוני הצדדים וההכרעה, נציין כי ראיתי לנכון להידרש ראשית לערעור הנתבע ורק לאחר מכן לערעור התובע.

תמצית טיעוני הצדדים בערעור הנתבע (עמ"ש 17-04-11624):

טיעוני המערער:

27. המערער, הנכד, טוען כי התביעה הינה לאכיפת שטרי החוב, דהיינו עילה שטרית, האמורה להתברר בהתאם לדיני השטרות, אך זאת לא נעשה. משכך גם טעה בית המשפט בעת שקבע כי אין משמעות לעילה השטרית ומנגד מדובר בשטרי חוב אכיפיים. דברים אלו יפים במיוחד לאור קביעת בית המשפט כי חרף העדר שטר מקורי בהתייחס למנוחה, ניתן לאכוף שטר זה, וכי די לעיין בכתב התביעה על מנת להיווכח כי עילת התביעה הינה עילה שטרית.

למרות האמור ניסה המשיב, הוא הבן, לטעון כי מדובר בתביעה "כספית", הגם שבטיעונו ממשיך וטוען כי מדובר בתביעה על סמך שטר. משכך נטען, כי בהתאם לדין בהעדר שטר מקורי לא קיימת תביעה שטרית, וכי די בכך כדי לשלול את שטרי החוב ולהורות על דחיית התביעה. עוד נטען כי בית המשפט לא התייחס להעדר חתימת המנוחה, משמעות אכיפת "שטר חוב אבוד" וכך גם היות השטר ועסקת היסוד זהים, תוך הדגשה כי יש משמעות לסיווג התביעה כתביעה שטרית הן מבחינת הנטלים והן המטריה המשפטית.

28. כך טעה בית המשפט בעת שהפך את נטלי הראיה וסדרי הדין, מאחר שמעת שנטענה טענת זיוף היה על המשיב להוכיח את האותנטיות של השטרות. כך גם לא היה מקום לבוא חשבון עם המערער אשר בסוף שמיעת ראיות ההגנה התנגד למינוי מומחה גרפולוגי.

יתר על כן, לא היה מקום לקביעה כי מעת שהמערער סרב למומחה מטעם בית המשפט, הרי התהפך נטל הראיה, אף אם מדובר בבית המשפט לענייני משפחה, ובעת שבהתאם לדין המהותי הטוען לאותנטיות של צילום מסמך חייב להגיש חוות דעת התומכת בטענתו, תוך הדגשה כי הערעור הינו אף על החלטת ביניים מיום 4.7.16 (להלן: **החלטת הביניים**), אשר עניינה קביעת בית משפט קמא כי נוכח סירוב הנתבעים למינוי מומחה לבחינת חתימת המנוח וצילום חתימת המנוחה, אין מקום להורות על מינוי מומחה. כך גם נקבע בהחלטה כי מעת שהוגש מסמך הנחזה להיות חתימת המנוח וכשהצד השני הכחיש במילים רפות כי זו אכן חתימתו, לא כל שכן כאשר הוא טוען כי אין הדבר רלוונטי לתיק, אינו סבור כי חובתו הדיונית של התובע להוכיח נושא זה באמצעות עדות מומחה. עוד הוסיף בית המשפט "כידוע, צד המבקש לטעון טענת זיוף או צד המבקש לטעון לאי אותנטיות של מסמך, כאשר על פניו של המסמך לא נפל כל פגם, עליו נטל הראיה. אשר על כן, משהציג התובע שטר חוב עליו חתום האב, לא כל שכן כאשר הצדדים הגיעו להסכמה דיונית בדיון שהתקיים בפני כב' הרשמת... לבחינת האותנטיות של שני המסמכים ע"י מינוי מומחה, ומשהנתבעים מסרבים למעשה למינוי מומחה, אינני סבור... כי על התובע לפעול עוד בעניין זה" (עמ' 78 לפרוטוקול מהמועד האמור). בית המשפט אינו מתעלם בהחלטתו מטענת הנתבעים כי לא ניתן לבדוק את האותנטיות של מסמך הצילום על ידי מומחה, טענה שאינה מופרכת, הואיל וכל שיכול המומחה לבחון אודות השוואת החתימות, אך אינו יכול לשלול את האפשרות כי הודבקה חתימה ממקור אחר, מבלי שיש בכך קביעה כאילו נעשה זיוף אלא כהמחשה כי לא יעזור מינוי מומחה לשלול אפשרות זו. עם זאת ניתן היה למנות מומחה לשאלת עצם החתימה וכי, כך בית משפט קמא "...בבואי לכתוב את פסק הדין אתן משקל ומשמעות לכל הראיות בתיק ובכלל זה גם לסירובם של הנתבעים למנות את המומחה, כאמור לעיל, לא כל שכן, לאור הדברים שנכתבו מפיהם בדיון בפני כב' הרשמת דאז".

29. לטענת המערער, האמור בהחלטת הביניים אינו מתיישב עם האמור בפסק הדין, בו נקבע כי מומחה יכול היה לשפוך אור על הספק לעניין שטר החוב הצילומי, כאשר ניתן בקלות להדביק חתימת המנוחה ממקור כלשהו על צילום השטר שהמנוח חתום. כך גם לא היה מקום לטענה של "סיכול תנאי" בהתאם [לסעיף 28 לחוק החוזים](#).

--- סוף עמוד 14 ---

במיוחד יפים כל הדברים דלעיל, בעת שהמשיב החזיק בשטרות ויכול היה לערוך בדיקה או לעתור למינוי מומחה כבר בתחילת ההליך, לרבות לאור הסכמת הצדדים אשר חזרה וניתנה בהמשך וכי התנגדות של המערער בשלביו האחרונים של ההליך לא הכשיל הדבר ובמיוחד שבית המשפט קמא יכול היה ליתן החלטה על מינוי חרף ההתנגדות.

30. עוד נטען כי שגה בית המשפט שלא נתן משקל לעדותה של עו"ד ינקוביץ אשר העידה כי המשיב אמר לה מפורשות "אם צריך שטר חוב של האמא אז יהיה שטר חוב של האמא", וכאשר הציטוט אף לא הובא בפסק הדין חרף חשיבותו, לאור הטענה כי נצרכה התחייבות גם של המנוחה על מנת למנוע העברת עיזבונה למערער ללא קשר לחוב. כך גם מצביע הדבר על מהימנותו של המשיב ובמיוחד בעת שמדובר בעורכת דין שייצגה את המשיב משך 3 שנים ב-5 תביעות שונות, אשר בכולן ניסה לקבל כספים מהנתבעים, וכאשר בית המשפט העדיף את גרסת המשיב על פני גרסת עורכת הדין, חרף תמלול הקלטה.

31. כך שגה בית המשפט עת קבע כי הואיל והוצג בפניו שטר חוב של המנוח, הרי לא יכולה להיות מחלוקת לתחולתו על המנוחה, למרות שאין בחתימת אדם כדי לחייב את חברו וכי הדבר אף סותר את דיני החיובים, וכך הדין על שותפות בחובות בין בני זוג. יתר על כן, לא היה מקום לקביעה כי מעת שהוצג שטר מקורי של המנוח, למרות שלא הוכחה אמיתותו, הרי לא הוכח שהשטר זויף למרות שהנטל להוכחת אותנטיות על דרך החיוב ולא הוכחת זיוף על דרך השלילה. משכך אף טעה בית המשפט כאשר הסיק כי לאור האותנטיות של החתימה יש ליתן אמון גם בתוכן השטר.

32. עוד התעלם בית המשפט מהתהייה מדוע שני בני זוג יחתמו באותו יום על שטר בנוסח זהה כאשר הכותב הינו המנוח אשר מדבר לכאורה בשם שניהם ויחתמו על שני טפסים נפרדים ולא על אותו טופס, כפי שלא ניתן לקבל את אותה קביעה של בית משפט כי קיימת סבירות נמוכה שהמנוחה לא הייתה צד לאותן הסכמות. משכך, שגה בית המשפט בעת שיצר זהות וחפיפה מוחלטת בין שני מסמכים שונים ומיזגם לכדי מסמך אחד שמחייב את עיזבון המנוחה.

33. עוד נטען כי לא היה מקום לקביעת ממצאים עובדתיים ללא ביסוס ראייתי אודות קיומם של מסמכים נוספים, דהיינו שטרי חוב הקודמים, ואשר נטען אודותיהם על מנת ליישב את הפער בין מועד רכישת הדירה והתאריך על השטר. יתר על כן, לא היה מקום לקבל את הסברו המופרך של המשיב אודות הפער בין המועדים, דהיינו בין 1986 לבין 1996, ובעת שהשטרות היו אמורים להיות ערובה להחזר הכספים.

34. עוד נטען כי לא היה מקום לקביעה כאילו מלוא התמורה בגין הדירה התקבלה ממקורות המשיב, בה בשעה שהמשיב אישר כי חלקה ממקורות המנוחים ממכירת הדירה בחיפה. כללית נטען כי בית המשפט קמא לא נדרש לפרטים אלא קובע ממצאים על יסוד אמירות כלליות וכדוגמא אותה קביעה לפיה עדותו של התובע, הוא המשיב, לא נסתרה, חרף הסתירות הרבות, וכאשר בית המשפט התעלם מנתונים אובייקטיביים.

--- סוף עמוד 15 ---

35. בנוסף נטען כי מדובר על עדות יחידה של בעל דין וכאשר תשובותיו סתרו את אשר נטען בכתב התביעה וקביעות בית משפט קמא.

36. כמו כן טעה בית המשפט מעת שקיבל מסמכים בלתי מתורגמים באנגלית וכך גם בלתי קבילים, אשר לא הוגשו על ידי עורכם וכשלא ניתן היה לחקור ביחס אליהם בחקירה נגדית, וכאשר בכל מקרה לא ניתן ללמוד מהם דבר. יתר על כן, הכיצד ניתן לקבוע כי המשיב נתן הלוואה להוריו, בה בשעה שלא הוצג ולו מסמך אחד המעיד על העברת כספים מהמשיב להוריו וכי כל שניתן היה להיווכח, ראיות אודות רכישת חלקו של המשיב בדירה ולא של הוריו אשר מכרו את הדירה בחיפה למימון חלקם. דהיינו, בית המשפט כלל לא בחן את המסמכים והתעלם מכך שלא מדובר במסמכים המלמדים על העברת כספים כלל, ועל אחת כמה וכמה ללא שום היקש למועד חתימת השטרות.

המערער אף טוען כי לא היה מקום להסתמך על שתי המחאות שנרשמו לפקודת מוכר הדירה בעת שמדובר בהעתקי המחאות אשר לא הוכח כי אכן נמשכו וזיכו את חשבון המוכר. יתר על כן, לא מדובר בהמחאות מחשבון המשיב אלא משתי עמותות גמילות חסדים בניו יורק, דבר העולה מכתב ידו של המשיב תוך הסבר כאילו מדובר על החזר כספים שהמשיב נתן לעמותות בטעות, למרות שבחקירתו ניתן הסבר אחר. מכל מקום, המשיב לא הציג מסמכים המעידים על העברת כספים מחשבונות על שמו.

37. בנוסף, לא היה מקום להתעלם מאשר העיד רותם ואשר נטען על ידי הנתבעים אודות העברת הכספים בין המנוח למשיב, לרבות הטענה כי לא הובאו ראיות לצורך

הוכחת העברות הכספים ומעת שמדובר בהעברות שאינן כשרות, אשר מדרך הטבע לא יותירו עקבות. בנוסף, מדובר על כספים שהועברו לפני שנים רבות וכאשר בית המשפט עצמו, בהסבירו את העדר הראיות מטעם המשיב, התייחס לחלוף הזמן. עוד התעלם בית המשפט מהאמור בתמלול השיחה בין המשיב לעו"ד ינקוביץ וכן מחקירת המשיב, שם הביע המשיב חשש רב מחשיפת הפרשה.

38. לטענת המערער גם אם ניתן היה להניח כי מדובר על שטר חוב אותנטי וגם אם היה מקום לקבוע אודות קיום חוב, דבר המוכחש, הרי ההסכמים בטלים, בעת שהעובדות מלמדות כי ההסכמה הייתה על העברת הכספים בגין החוב לאחר המוות ובניגוד [לסעיף 8\(א\) לחוק הירושה](#).

עוד נטען כי בית המשפט התעלם מהנסיבות המיוחדות דן המלמדות כי מדובר בהתחייבות שבמהותה הינה הסכם בדבר ירושה. אכן, ניתן לומר כי שטר החוב עסק בנכסי העיזבון ולא בזכויות הירושה, אולם בפועל אין מחלוקת שהוראות השטר מנעו מהמנוחים להוריש את רכושם בהתאם לרצונם החופשי, כפי שגם אין מחלוקת שניסוח שטר החוב כהלוואה העומדת לפירעון רק לאחר המוות, כדוגמא מובהקת למקרה פסול לאור הוראות [סעיף 8 לחוק הירושה](#), תוך הפניה לאשר נקבע בע"א [6567/99 שטרנשטיין נ' עו"ד פישר](#) [פורסם בנבו] (22.5.02) (להלן: **עניין פישר**) שם פסל בית המשפט הוראה דומה בנסיבות המזכירות את המקרה דן.

--- סוף עמוד 16 ---

39. עוד טעה בית המשפט בעת שלא התייחס לכך שהמשיב לא העלה בפני המנוחה בהזדמנות הראשונה את טענת החוב אלא רק לאחר פטירתה ובכך סיכל את יכולתה להתנגד לחוב הנטען, וכך גם מצג השווא שהציג המשיב כלפי אמו בעת שהסתלק מירושת המנוח, הסתלקות עליה הסתמכה המנוחה, וכאשר רק לאחר לכתה לבית עולמה טען המשיב כלפי יורשה, בשיהוי ניכר, כי הוא אוחז בשטרי החוב וזכאי להיפרע מעיזבונם, וכשמדובר בהתנהלות חסרת תום לב.

40. כך גם שגה בית המשפט בהתעלמו מהקלטת השיחה שבין המשיב למנוחה, אשר די בה לכשעצמה להצדיק דחיית התביעה. מדובר בשיחה קשה, כאשר המנוחה אינה יודעת כי היא מוקלטת, וכאשר המנוחה עצמה מדברת על "מתן" ולא על הלוואה, וכאשר הבן מבקש לקבל קרדיט על הסתלקותו ובעת שהמנוחה שוקלת למכור את דירה. בהתייחס לכך הבהיר המשיב לאם כי תוכל לעשות בדירה כל שברצונה, וללא כל זכר לקיומו של חוב של מי מההורים כלפיו או לקיומם של שטרי החוב או לטענה כספית אחרת כלפי האם.

41. לבסוף נטען, כי כבישת שטרי החוב והצגת מצג שקרי יצרו את אותה תאונה משפטית המאפשרת לבית המשפט לפטור את המנוחה מחוב העיזבון, ככל שיוכרע שקיים חוב, שעה שפעלה בתום לב לגבי חובות העיזבון, וכאשר מרבית החוב עניינו ריבית ובעת שהנושה מחריש אודות הזכות שלכאורה קיימת לו, זאת מול יורש תם לב אשר אין לו יכולת להביא ראיות.

42. במסגרת הדיון בפנינו נטען על-ידי ב"כ המערער כי פסק הדין "הוא מהלך לוליני בין דיני השטרות לדיני החוזים" (עמ' 2 לפרוטוקול הדיון מיום 14.3.18) וכי בית המשפט קבע שאין זה רלוונטי לדון בעילה השטרית כאשר אכן לא דן בעילה זו באופן עצמאי, וכי הגם שכך התייחס לשטרי החוב ולעילות השטריות תוך קביעת ממצאים. כך שגה בית המשפט בעניין נטלי ההוכחה. עוד נטען כי בית המשפט לא התייחס גם בפן החוזי לטענות בעניין עסקת היסוד וכאשר המערער טען כי עסקת היסוד והשטר "חד הם", מאחר ואין הסכם נפרד ושטר חוב בנפרד וכי מדובר למעשה בהסכם הלוואה בסכום של 725,000 דולר דאז. לשאלה כי לאור הנטען בתביעה שהמטרה הייתה להבטיח את החזרת הכספים, הרי אם המסמך שמכונה שטר חוב הוא הסכם, אז יש לבחון לפי דיני החוזים אם הוא קיים. יתר על כן, בית המשפט קובע "באופן נחרץ שאין מחלוקת על כך שהמשיב לא יכול היה להראות ולא הוכיח שאכן ניתנו כספים" כך גם כשל להוכיח שהוא שילם את מלוא התמורה בדירה, וכשהדירה עלתה 190,000 דולר הוא החתים את המנוח על סכום של 725,000 דולר, פי שלוש וחצי בתוספת ריבית. לשאלה שהתובע אמר שהוא העביר עוד כספים, הרי היה צריך להוכיח זאת.

לשאלת בית משפט כי בעת שמדובר בשטר לא צריך להוכיח התמורה, כלל זה חל בתנאי שהשטר הוא אמיתי. בית המשפט חוזר ושואל בהנחה שהשטר הוא אמיתי שאז המערער צריך להוכיח כישלון תמורה, והשיבה כי מדובר אחרי פטירה של שני אנשים שמכרו את הדירה בחיפה ועבדו כל ימי חייהם ומרגע החתימה על שטר החוב אין להם כלום.

43. בית המשפט העיר הכיצד משיגים על נושא האותנטיות אם לא רצו למנות מומחה, וההסבר כי שהתברר שלא אוחזים בשטר מקור של המנוחה, הנושא עלה שוב, וכך גם נטען אודות

--- סוף עמוד 17 ---

האותנטיות של שטר חוב המנוח, דהיינו שהדברים הוספו מאוחר יותר, לאחר שהיה מסמך עם חתימה של האב לצרכים אחרים.

44. עוד נטען מטעם המערער, "הרי שאני מסכים שאם יוכח שהשטר אותנטי אז לגבי האבא אני מסכים. הטענות הראשונה והשניה שלובות וככל שמדובר באבא הטענה השטרית לא הוכחה כי לא היה מענה לטענת הזיוף וגם לגבי החוזית בית המשפט לא דן בהוכחת הנדרש מכך. אני מסכים שאם מדובר על האבא ואם היה נקבע שאכן מדובר על שטר אותנטי אז לא היו צריכים להוכיח את הנושא הכספי" (עמ' 6).

מנגד, בהמשך דבריו, אם השטר לא אותנטי הרי בית המשפט לא קבע ממצאים אודות התשלום.

הטענה השלישית, החמורה יותר, וכלשונו "סמרו שערוטיי", בשלוש טענות. כך גם כי [סעיף 8\(א\) לחוק הירושה](#) נועד למקרה של חשש משינוי צוואה "..." **ופה מצאנו שיטה גאונית שאדם שרוצה שיתחייבו לו על הצוואה יגבה אותה בשטר חוב, אני מדבר על החלופה שלא הייתה הלוואה, ירגיע את הכותב שטר חוב ויאמר לו שכתוב שאת שטר החוב הוא מממש רק אחרי מותו ובמקרה הזה אחרי מות בן הזוג ורשלנות של עו"ד שלא כתב שזה מעתה ועד עולם**".

כך הדגיש כי מדובר על סכום אסטרונומי, מעל לכל הצוואה ובמפורש לאחר המוות, וכאן מצאו "טריק", דהיינו שאם מדברים על העילה השטרית אזי אין תחולה [לסעיף 8 לחוק הירושה](#).

45. עוד נדרש לקביעה ששטר האב אותנטי ואזי קובע בית המשפט שמעת שהמנוח חתם שהוא ואשתו חייבים, אזי המנוחה חייבת מכוח חתימת המנוח. אולם, אם בעת שדירה שרשומה רק ע"ש אחד מבני הזוג לא ניתן לשעבדה ללא הסכמת בן הזוג האחר, הרי על אחת וכמה בנסיבות דן, תוך הפניה גם להלכה בעניין חובות אישה בגין התחייבות בעלה. דהיינו, שאין מצב שחתימת המנוח על מסמך המנוח תחייב את המנוחה, ובעת שביחס למסמך המנוחה אין מחלוקת שאינו לפי דיני השטרות. לעניין תביעה על סמך הצילום לא רק שלא נעשתה בדיקה, אלא הפנה לדברי עורכת הדין של התובע ש"יהיה שטר".

הטיעון האחרון שיהוי, זאת כמו פסק דין "יהלום" שאם הייתה הזדמנות ואתה מחכה עד שמי שיכול להוכיח נפטר. בית המשפט מציין כי מדובר על ויתור, ואזי הסביר עורך הדין, כי הוא לא מפרש את זה כויתור אלא נזק ראייתי.

טיעוני המשיב:

46. המשיב טוען כי לא מדובר על מחלוקת משפטית, אלא השגות אודות קביעת ממצאים עובדתיים שנקבעו על ידי בית משפט קמא, השגות שערכאת הערעור אינה נוטה להתערב, ובמיוחד כשמדובר גם בממצאי מהימנות.

47. ראשית נטען, כי הטענות המקדמיות שנטענו בפני בית משפט קמא, לרבות השתק עילה, פיצול סעדים וכך גם כי חתימות המנוחים הושגו במרמה, טעות וחוסר תום לב – כל אלו נזנחו בכתב הערעור ובעיקרי הטיעון, ועל כן אין לדון בהם, ולאחר שבית משפט קמא דחה טענות אלו.

48. לטענת המשיב, תביעתו הינה תביעה כספית אשר אכן מבוססת על שטר חוב, אשר כמוהו כהמחאה אשר די להחזיק בה כדי לבסס את החוב, זאת בהתייחס לטענת המערער כי היה על בית משפט קמא להידרש לדיני השטרות.

עוד נטען כי המערער הוא זה שכשל להוכיח את טענת הזיוף, זאת לאחר שחמש פעמים לאורך ההליך בפני בית משפט קמא, הסכים ועתר המשיב כי ימונה מומחה לבחון את זיהוי החתימות ואותנטיות המסמכים, אך המערער סרב לכך. לכן, ולא בכדי, נקבע בהחלטת הביניים כי כל בקשה זמנית, לרבות למינוי מומחה, תוגש על ידי המערער דווקא, עד למועד שנקבע.

משכך נטען, כי המשיב הרים את הנטל להוכחת אימות השטרות, ומנגד המערער, אשר טען לזיוף, מנע בכל דרך מינוי מומחה ומנע מבית משפט הגשת ראיה משמעותית ומהותית, תוך הפניה לכלל שיש להסיק מהימנעות מהבאת ראיה, וכי על כן בצדק זקף בית משפט קמא לחובת המערער הימנעות זו.

49. המשיב טוען כי המערער הודה כי השטר חתום על ידי המנוח, כאשר העיד כי יכול להיות מצב שהמנוח "עשה מסמך כזה", ובהמשך כי עשה כן על מנת שאם יבוא וישאלו אותו שאלות יהיה לו מה להראות, דהיינו כי כאילו הבן נתן לו כספים.

גם הנתבעת הודתה כי היא מזהה את חתימת המנוחה וזאת לאחר שבתחילה טענה אודות שינוי במיקום האות ל'. אך לאחר שהוצג בפניה מסמך אחר חתום על ידי המנוחה, אישרה שאכן זאת חתימת המנוחה, ובהתייחס לנטען טרם לכן, ציינה כי אין לה מה להוסיף.

המשיב גם הפנה לדברי המנוחה בתמליל שיחה, כאשר ידעה על קיומו של חוב כלפי המשיב, וכאשר המשיב ציין בפניה "עשינו הסכם ובוה נגמר הסיפור" וכי האמור בתמליל סותר את טענות המערער מעת שהוכח כי המנוחה ידעה על שטר החוב ועל כן חזקה כי נתנה לכך את הסכמתה.

50. כך גם נטען, כי גם בהעדר חוות דעת מומחה ניתן להסיק מסקנות אודות אמיתות השטר, כאשר ניתן להסתמך גם על מראה עיניים או לזמן עדים וכי לא היה חולק כי מדובר בשטר מקורי, בעת שמדובר במנוח בהבדל מהמנוחה. ואולם, אין בהעדר המקור לאיין את תוקף שטר החוב שחתמה המנוחה.

אכן, אם היה מתמנה מומחה יכול היה להביע דעתו שאכן מדובר בצילום מסמך מקורי ולא במסמך "מבושל", אך סירוב המערער למנות מומחה פועל לחובתו. יתר על כן, תוכנם של השטרות מתייחס לשני ההורים גם יחד, ומשכך מדובר במסמך שהוכן עבור שניהם ולכן די בעותק המסמך שנושא את חתימת האם כראיה מספקת לחתימתה.

51. למעלה מכך, אין היגיון כי המשיב יסתלק מהעיזבון לטובת האם המנוחה, כאשר הוא אוחז בשטר חוב של האב, מבלי שידע שיש בידיו שטר חוב של האם שבאמצעותו הוא יוכל לגבות את חובו.

52. כך נטען כי המנוחה ירשה את מלוא עיזבון האב המנוח כולל חובותיו, ובכלל האמור שטר חוב של המנוח לטובת המשיב, אשר אכן לא יכול היה לממשו אלא רק לאחר פטירת אמו. בלשון אחרת, שטר החוב של המנוח הינו חוב שירשה האם המנוחה מבעלה.

--- סוף עמוד 19 ---

עוד נטען ביחס לשטר הצילומי כי הדבר דומה להוראות [סעיף 68\(ב\) לחוק הירושה](#) המתיר הוכחת צוואה בהעתק, וכך גם [בסעיף 70 לפקודת השטרות](#), הוסמך בית המשפט להורות כי איבוד השטר לא ישמש כטענה כפוף לשיפוי. בנוסף, בשטר המקורי של המנוח צוין מפורשות כי הוא חל על שני ההורים.

53. בהתייחס לשאלת הנטלים, בתביעות שטריות נטל הבאת הראיות והשכנוע חל על הנתבע להוכחת כל טענות ההתנגדות, וכאשר לטובת האוחז עומדות החזקות [בפקודת השטרות](#), כאשר המערער הוא זה שלא ניסה להרים את הנטל בין באמצעות מינוי מומחה להשוואת כתב יד ובין מומחה לבחינת האותנטיות, לרבות מכון למדע פורנזי.

54. עוד נטען כי יש לדחות את הטענה כי לא הוכחה ההלוואה, כאשר הוכח כי המשיב הלווה סכומי עתק לבני המשפחה וכאשר ההלכה הפסוקה הינה כי בעת שמוגש שטר חוב לביצוע, האוחז אינו חייב להוכיח את גובה החוב אלא על המשיב להוכיח כי לא קיים חוב, זאת מול חזקת התמורה, וכאשר על החותם על השטר מוטל נטל ההוכחה כי האוחז אינו רשאי לתבוע על פיו.

בנסיבות דנן כששני המנוחים חתמו על השטרות, וכאשר בכל מקרה המנוח הוריש את עיזבונו למנוחה, ואת שניהם ירש למעשה המערער, הרי הנטל עבר אליו להוכיח כי לא ניתנה תמורה, וכאשר כשל בכך.

55. בהתייחס לטענה כי בית המשפט לא הסתמך על עדותה של עו"ד ינקוביץ, נטען כי עדותה תמכה דווקא בגרסת המשיב. זאת, כאשר העידה כי המשיב הציג בפניה את שטר החוב עוד בראשית הייצוג והיא זו שיעצה להניח את השטר בשלב הראשון. כך גם כי המשיב הוא זה שלחץ להגיש תביעה בגין שטרי החוב. במיוחד, מעת שהעדה הצהירה לפרוטוקול בעבר בשם המשיב כי המסמך החשוב ביותר נמצא, דהיינו שטר החוב לפיו ההורים מתחייבים להעביר את הדירה למשיב.

כך גם עולה מהתמליל של שיחתה מול המשיב, כי העדה הבהירה כי תפעל להגיש תביעה למימוש שטרי החוב מיד לאחר פסק הדין בתביעה לביטול צוואת המנוחה. מנגד, אין מקום לאשר הסתמך המערער כאילו אמר המשיב שאם צריך שטר חוב של האמא אזי יהיה שכזה, בה בעת שמהתמליל עולה כי המשיב אמר לעדה כי אולי בסופו של דבר הוא יצליח למצוא את המקור וכי השופט יקבל את ההעתק. דהיינו, כי כל עדותה נובעת משיקוליה וההליכים המתנהלים בינה לבין המשיב.

56. לגבי מועד עריכת השטרות ובניגוד לטענת המערער, השטרות לא היו אמורים להיות ערובה להחזר כספי המשיב בגין רכישת הדירה בלבד, אלא ערובה לכספים הרבים שנתן המשיב להוריו במהלך החיים, לרבות רכישת הדירה, וכאשר המשיב הציג מסמכים אותנטיים המוכיחים העברת הכספים הרבים.

כך גם הנתבעים אמנם הכחישו שהמשיב סייע להם כלכלית, אך הוכח הפוך מכך בעת שהמשיב הציג מסמכים על רכישת הדירה, המחאות ממקורותיו, וכאשר המערער הודה שהמשיב העביר כספים לאמו אשר אף כתבה מכתבי תודה, ובעת שהמשיב היה נכון לחשוף כל מסמך ולאפשר בדיקת כל מקור, כולל מתן אפשרות לב"כ המערער להגיע למשרד ב"כ המשיב ולעיין במסמכים המקוריים, אולם אלו נמנעו מכך.

--- סוף עמוד 20 ---

57. הנה כי כן, למרות שהונח בפני בית משפט שטר חוב תקין לביצוע ודי היה בכך, אשר פורט לעיל הובא על מנת להפריך את הטענות והכזב בתצהיר, וכאשר הוכח שהמשיב אדם אמיד אשר סייע רבות להוריו המנוחים ומכאן שטר החוב שנחתם.

כך גם יש לדחות את טענת המערער כי העתק השטר עליו חתומה המנוחה "אינו קביל" ובעת שגם לשיטת המערער קיימים חריגים, ובעת שבנסיבות דנן קיים שטר מקורי עליו חתום האב וכאשר הנתבעים מתנגדים לבדיקת השטרות, שאז לחוות דעתו של המומחה ניתן היה לתת משקל אבסולוטי ועל כן התנגדו לכך הנתבעים. משכך, מנוע הנתבע לטעון כנגד שטר, אשר הוא במו ידיו סיכל את האפשרות כי בידי בית המשפט תונח הראיה הטובה ביותר, דהיינו חוות דעת ניטרלית.

עוד הפנה המשיב [לסעיף 70 לפקודת השטרות](#).

כך במקרה דנן, אין מקום לאותו חשש של דרישה כפולה, הואיל ורק אדם אחד הוא הזכאי לפי השטרות, דהיינו המשיב בלבד.

58. המשיב אף דוחה את הטענה כי שטרי החוב הינם בניגוד [לסעיף 8\(א\) לחוק הירושה](#). כל שנקבע בשטר מועד החזרת ההלוואה וכי קביעה כי המועד יחול לאחר פטירה, אינה נוגדת את הוראת הסעיף האמור שעניינו עסקה בדבר ירושה.

המשיב אף מפנה [לסעיף 84\(א\) לפקודת השטרות](#) אודות מאפייני שטר החוב, מאפיינים אשר קיימים במקרה דנן, לרבות זמן פירעון עתידי.

כך גם יש לדחות את טענת השיהוי אשר נטענה בגדר הרחבת חזית אסורה, בעת שהנימוקים בבית משפט קמא היו שונים, אך גם לגופם, ובעת שהוכח מתמליל השיחה בין המנוחה למשיב כי האם המנוחה ידעה על קיומם של שטרי החוב וכי העובדה שהמשיב הסתלק מעיזבון אביו המנוח לטובת המנוחה אין בו להציג מצג שווא כלפי חוב הוריו המנוחים כלפיו, בהתאם לשטרי החוב.

59. בדיון בפנינו נטען כי במסגרת התביעה לפירוק השיתוף הייתה הסכמה שהתמורה תיוותר בנאמנות וכשב"כ המשיב טענה כי לא הייתה הסכמה. כך גם הפנה ב"כ המשיב לדברי עו"ד ינקוביץ בתביעה לפירוק שיתוף, אודות כך שהמשיב אוזו בשטר חוב של המנוחה.

בהתייחס לנטען על-ידי המערער, הפנה המשיב לסעיף 78 לפסק הדין וכך סקר את הראיות שהמשיב הביא וכי בית המשפט נתן אמון בעדות המשיב. מנגד, קבע בית המשפט כי דווקא הנתבעת היא זו ששיקרה, ואזי המסקנה כי הוכח שאכן המשיב שילם את הכספים.

בהתייחס לטענה כי לפי המסמכים אי אפשר היה לקבוע זאת, הרי נקבע כי הוא עמד בנטל ובהפניה לסעיף 65 בפסק הדין אודות השטר, כך הפנה לסעיפים 61 ו-62, דהיינו המסמכים המלאים, הגם שלא על כל הסכומים אבל בסכומים נכבדים. כשבית המשפט ציין שמדובר בשטר חוב של 60,000 דולר ולא 725,000 דולר הפנה לסעיף 63. לשאלה שביט המשפט נתן כותרות ואין הוכחות ובמיוחד כשלא מדובר על 10,000 דולר אלא צריך להוכיח מעל 700,000 דולר, ומעת שהוא אומר שיש לו אסמכתאות על 800,000 דולר, מדוע הוא לא הביא הוכחות וכי לא ניתן להסתפק בקביעה שמאמינים למשיב – הסביר כי מדובר בעסקאות שנעשו עשרות שנים קודם, ובעת שהצד השני טען שלא היו דברים מעולם והתובע הלך ופשפש והביא ערימה גדולה של מסמכים.

--- סוף עמוד 21 ---

60. בהמשך דבריו, התייחס ב"כ המשיב לתהיות אודות ניסוח כתב התביעה, ההיזקקות לשטר, משמעות [סעיף 8 לחוק הירושה](#) וכך גם טען להיבט המוסרי, כאשר בן נותן להורים כסף שישתמשו, ולאחר עשרות שנים לבוא עם תזה משפטית שהוא לא יכול לקבל בחזרה זה לא מוסרי. לשאלת בית המשפט האם הטענה היא שההלוואה על חשבון העיזבון התשובה חיובית. כך גם לשאלה שצריך היה להוכיח שמדובר על הלוואה ולא מתנה להורים, התשובה כי בכתב התביעה מפורטות העובדות וכתביעה כספית, תוך ציון על השטרות והאסמכתאות. בהתייחס [לסעיף 8\(ב\) לחוק הירושה](#), אם באמת היה מסמך שמעבירים את הדירה לבן לאחר הפטירה, זוהי התחייבות וגם מתנה לאחר פטירה, כי ההסכם אומר שהוא הירש. הוא קובע בהסכם ונותן התחייבות בלתי חוזרת שהוא יקבל את רכושו. אולם פה אין הסכם בדבר ירושה אלא בדבר חוב ומקסימום מתנה לאחר פטירה. אין גם כל התחייבות של האם לא למכור את הדירה ויכלו לעשות מה שהם רוצים בדירה, וכי למעשה הבן לקח סיכון שאולי לא יהיה כסף או דירה. בסופו של יום מדובר על צדק ובהתחשב בכל המסמכים והאסמכתאות.

ההסכמות והטענות לבדיקת מומחה והשלמת הטיעון:

61. בתום שמיעת הטיעונים, הוצע על ידי בית משפט כי ימונה מומחה לשאלת בדיקת שטרי החוב.

במסגרת זו ב"כ המשיב הסכים כי שני השטרות יועברו למומחה ובהתאם יוכרע הערעור. בהמשך צוין כי מדובר על שטר המנוח אשר הוא מסמך מקורי, ואזי נטען, כי גם אם רק האב חתם בעת שהיו בני זוג, הרי במסגרת שיתוף בין בני זוג בזכויות זה כולל חובות, לכן גם אם אחד מבני הזוג לוקח הלוואה יש חיוב גם של משנהו. בהתייחס לטענה שאולי לא הייתה בכלל הלוואה, לרבות לאור מכירת הדירה בחיפה, השיב כי הדברים אינם כך, וכי הדירה נרכשה לפני מכירת הדירה בחיפה וכי ממכירת הדירה בחיפה כוסו חובות. משכך, ציין בית המשפט כי אין הוכחה אודות אשר נטען כי הועבר להורים וכי השאלה היא האם מדובר על הלוואה, תוך ציון כי אם האמא הייתה מסוכסכת אתו והייתה בפירוד, האם היא הסכימה להלוואה וכי יש חזקה שזה מתנה, והתשובה כי ההבדל המהותי בין ההלוואה הזו לאור מה שצוין בשטר והאב חתום, לבין המקרה בפסיקה בבנקים, כאשר כאן חיו יחד באותו מועד, וכשהכסף עבר לחשבון הבנק המשותף ונקנתה דירה ששניהם חיו בה, וכל זה בהתעלם מהמסמך עליו חתמה האם וההקלטה שם היא מדברת שקיים הסכם.

62. מנגד, ב"כ המערער טען כי בשלב הראשון עוד לא ידעו ששטר המנוחה הוא רק צילום ולכן ניתנה הסכמה דיונית לבדיקה, וכי רק לאחר שהוגשה התביעה והסתבר שמדובר על צילום צוין כי בדיקה גרפולוגית לא תעזור, כאשר בשום שלב לא מוצע לערוך אבחנה בין השטרות וגם ב"כ המשיב לא עתר לבדיקת אותנטיות מלאה, ואזי באים ואומרים שחברתי התנגדה ובעת שהמשיב הוא זה שהיה צריך לדרוש בדיקה, אולם בית המשפט משווה זאת לבדיקה גנטית.

כך גם נטען כי אי אפשר להפריד לחלוטין בין הטענות העובדתיות והמשפטיות. יש ארבעה מצבים: האחד שזה מזויף. השני שלא היה שום חוב כספי והשטר תחליף לצוואה. מצב שלישי, העברות כספים בין הצדדים וכשאינן הוכחה שניתנה הלוואה אלא מערכת יחסים לא ברורה במשפחה, ואזי הבן אומר לאחד ההורים שבגין כך הוא יירש אותו, ועושים את זה באמצעות

--- סוף עמוד 22 ---

השטר. המקרה הרביעי שאין ספק שלא הוכח שהיתה הלוואה וכך גם לאור [סעיף 8\(א\)](#) מדוע לא ניתן שיעבוד וכך האופציה לקבל בחיים.

לשאלת בית המשפט שיכול להיות מצב של הלוואה אמיתית וכי כל עוד שהאחרון חי הבן אומר שהוא לא רוצה את ההלוואה, טען המערער כי גם במקרה כזה זה מה שהפסיקה קובעת לגבי מתנות.

63. בהתחשב באשר נטען, ניתנה החלטה מנומקת ביום 20.3.18, לפיה נקבע כי יש למנות מומחה מטעם בית המשפט אשר יחווה דעתו בכל השאלות הנצרכות לקביעה מקצועית, לרבות זיהוי החתימות והאם מדובר בזיוף, האותנטיות של השטרות, לרבות מועד העריכה, או שמא "בושלו", ובנוסף יידרש המומחה לבחון את האמור כולו או חלקו בעותק הצילומי.

במסגרת החלטה זו סקר בית המשפט את המחלוקות שבין הצדדים ואת אשר נטען על ידי כל אחד מהם, תוך קביעה כי בנסיבות יש מקום להורות, אף במסגרת הערעור, על מינוי מומחה.

בסופו של יום מונה מומחה וכאשר לאחר מכן מונה מומחה חליף, הוא אמנון בצלאלי (להלן: המומחה) תוך מתן הנחיות.

64. ממצאי המומחה :

ביחס לשטר המנוח, מצא המומחה התאמה בתכונות הכתיבה בין החתימה על שטר החוב לבין הדוגמאות, באופן שאינו מותיר בו ספק של ממש שהחתימה אכן נכתבה על-ידי המנוח.

עוד נדרש המומחה לסוג ההדפסה במכונת כתיבה חשמלית במניפה שהייתה בשימוש לפני 1996. כך גם לגבי חלקי אותיות חסרות, יכול בגין עבור הזמן ויכול כי סרט הדפסה שאינו חדש.

עם זאת, לא ניתן לקבוע אם המסמך נחתם אחרי או לפני ההדפסה, וכך גם קביעת גיל החתימה.

מנגד, ביחס לשטר המנוח מדובר בהעתק צילומי באיכות ירודה שעבר יותר מפעם אחת סריקת פקס או סריקות אחרות, וכי יש קושי לבדוק את מהימנותו. עם זאת בהתייחס לחתימה הרי איננה יוצאת דופן מול הדוגמאות, אך איכות הצילום אינה מאפשרת לבדוק את רוב התכונות ובאופן שלא ניתן להגיע לממצאים מעשיים בהשוואה. לגבי ההדפסה, מקורה במסמך הקודם אשר צולם כאשר היו בו כבר פגמי ההדפסה (כאשר לא מדובר בטעויות בהדפסה).

65. בהשלמת הטיעון בעקבות חוות דעת המומחה, טען המערער כי גם אם החתימה אכן נחתמה על ידי המנוח הרי לא ניתן לקבוע האם החתימה קדמה להדפסה אם לאו. כך גם לא ניתן לקבוע את גילו של המסמך, לרבות לאור המצוי בחוות הדעת כי גם עתה ניתן לרכוש נייר מאותו סוג.

הנה כי כן, המשיב לא עמד בנטל המוטל עליו בהתייחס לאותנטיות של שטר החוב "המקורי".

בהתייחס לשטר החוב הצילומי, הודגש כי לא מדובר לפי חוות הדעת במסמך שהועתק אלא שצולם, ולאור אותם פגמים בהדפסה. קביעה זאת מאששת הטענה כי מדובר בזיוף ולמעשה פוטומונטאז' וכאשר חתימת המנוחה הועתקה ממסמך אחר, קרי זויפה והודבקה על צילום מסמך המנוח.

--- סוף עמוד 23 ---

בהתחשב באמור הוסיף המערער וטען כי אף אם נצא מנקודת הנחה כי חוב המנוח קיים לא כן ביחס למנוחה אשר לא התחייבה למאומה, וכאשר לא ניתן לחייבה מכח שטר נפרד ועצמאי מזויף.

המערער הוסיף וטען כי המשיב לא הציג ראיות אודות הסכום העתק לו הוא טוען, ומדובר בעדות בעל פה בלבד ללא כל תימוכין, כאשר המסמכים חלקם בלתי קריאים או חסרי זיקה לשטרות בחינת מועדים או סכומים, ומכאן כי השטר הוא הבסיס היחיד לנטען אודות חוב.

כך גם וכפי שעולה מחוות הדעת, שטר המנוחה צץ לאחר שעה"ד ינקוביץ הסבירה למשיב כי דרוש שטר של המנוחה.

בנוסף, חזר המערער וטען כי השטרות מהווים למעשה צוואה בלתי הדירה וכך גם השיהוי וחוסר תום לב בעת ביצוע ההסתלקות המשותפת גם לבת, כאשר נשללו זכויותיה כיורשת על פי דין ובעת שלא היא ולא האם המנוחה, ידעו אודות החוב הנטען.

לבסוף, ממצאי המומחה מחזקים הספקות ביחס לשני השטרות, ובמיוחד כשאין מענה לתהיות בדבר השארת השטרות בדירת ההורים במחסן ולרבות לאחר שנטען כי שטרי החוב המקוריים בכתב יד הקודמים, נגנבו והמודפסים הושארו אף הם במחסן.

66. המשיב טען כנגד "השלמות" בטיעון המערער אשר אינן קשורות לחוות הדעת. לגופם של דברים הפנה המשיב לקביעה אודות התאמה מלאה של חתימות המנוח וכך גם לסוג הנייר. בנוסף, לאשר קבע המומחה בהתייחס לחתימתה הנחזית של המנוחה שאינה נראית כיוצאת דופן.

משכך טען המשיב שברור כי המערער כשל להוכיח טענתו לזיוף, וכי עתה ברור מדוע התנגד המערער למינוי מומחה, כאשר נקבע כי השטר אותנטי והחתימות באופן מובהק של המנוחים. עוד נטען אודות ויתור המערער למשלוח שאלות הבהרה למומחה או זימונו לחקירה – אם אכן מתנגד הוא לקביעותיו.

יתר על כן חוות דעת של מומחה מטעם בית המשפט הינה בעלת מעמד מיוחד, אשר בית המשפט לא יסטה ממנה אלא בנימוקים כבדי משקל, וכי לא ניתן לסתרה מבלי לפעול כאמור לעיל.

משכך, עותר המשיב לאמץ את חוות דעת המומחה ולדחות את הערעור. המשיב מוסיף וטוען אודות מניעת חשיפת האמת על ידי המערער בעת שסירב חמש פעמים למינוי מומחה, לא פעל להשגת חתימות מקוריות, נמנע מלהפנות שאלות הבהרה או זימונו המומחה לחקירה, הודאת המערער בהליך קמא באמיתות השטר, הודאת הנתבעת כי מזהה היא חתימת אמה על גבי העתק שטר החוב ולבסוף הודאת המנוחה כי קיים חוב כספי לבנה המשיב.

עוד נטען כי בניגוד לנטען על ידי המערער, חיובם של המנוחים כלפי המשיב היה "יחד ולחוד" וכי החוב יוחזר לאחר פטירתם, תוך הפניה לאמור בשטרות. דהיינו, חיוב המנוחים בשטרות הינו או ביחד מתוך עזבונם או לחוד, כל אחד מעזבונו.

לבסוף, כי הוכח כי המשיב הלווה להוריו המנוחים סכומי עתק וכי בהתאם להלכה, אוחז בשטר אינו צריך להוכיח את גובה החוב, אלא הפוך מכך, הנטל על הטוען כי לא קיים חוב.

67. בהתייחסות המערער לטענות המשיב, נטען כי האחרון אינו מפרש נכונה את מסקנות חוות הדעת אשר אינה קובעת כי המסמכים אותנטיים אלא הוטל ספק בכך. כל זאת בעת שהמשיב טען להיותו אוחז כשורה בשני השטרות.

--- סוף עמוד 24 ---

כך גם חוות הדעת אינה שוללת את האפשרות כי המנוח חתם תחילה על מסמך ריק, ומשכך גם אם אכן גרפולוגית, מדובר בחתימתו אין בכך להוכיח את האותנטיות של השטר. כך גם לא הוגשה כל בקשה מטעם המשיב למנות מומחה.

דיון והכרעה (בעמ"ש 17-04-11624):

68. נוכח ההשלכות של ההכרעה בערעור זה, מצאתי לנכון להכריע בערעור זה ורק לאחר מכן להידרש לערעור שהגיש המשיב כנגד אחרות. עוד יש להקדים ולציין, כי לרבות נוכח הנטען על ידי הצדדים, מצאנו לנכון לבחון את כלל הראיות שעמדו בפני בית משפט קמא, זאת על מנת לבחון את כלל הנסיבות מחד גיסא, ואת המתחייב מהפן המשפטי מאידך גיסא.

69. אכן, מעת שמדובר בקביעת ממצאים עובדתיים, לא על נקלה תתערב ערכאת הערעור בקביעות אלו. אולם, ככל שמהעיון עולה כי הערכאה הדיונית לא נדרשה לשאלות שהיה עליה להיזקק להן, וכך גם ככל שהערכאה הדיונית התעלמה מראיה זו או אחרת, יש מקום כי ערכאת הערעור תבחן, האם אכן מסקנת בית משפט קמא יכולה לעמוד. ראו [בע"מ 370/16 פלונית נ' פלונית](#) [פורסם בנבו] (3.4.16).

70. בנסיבות של המקרה דנן, יש להקדים ולציין כי בפני בית משפט קמא "עמדו" מצד אחד המשיב, הוא התובע, אשר כל הנתונים מצויים בידו, וכך גם אמורים להימצא מסמכים ותיעוד, ובמיוחד לאחר שהוברר כי המשיב שמר מסמכים מלפני שנים וכך גם נהג להקליט שיחותיו עם מי מהמעורבים. ראו חקירתה הנגדית של הנתבעת בעמ' 71 בעת שמוצגים בפניה מכתבים מלפני 30 שנה וכך כל אותם תמלילים שהציג המשיב. מנגד, הנתבעים ידעו את אשר נאמר להם, ככל שנאמר, על ידי המנוחים או מי מהם, וכאשר בהתייחס למערער, מדובר על מי שבחלק מהמועדים הרלוונטיים היה קטין, על כל המשתמע מכך.

יתר על כן, הנסיבות של המקרה דנן דומות לנסיבות של הגשת תביעה כנגד עיזבון, מכוח חיוב נטען של הנפטר, חיוב אשר החל שנים רבות טרם פטירת המנוחים, ובהתייחס למועד הגשת התובענה דנן, מדובר בחלוף כמעט שלושים שנה מהמועד בו נערכו, לטענת המשיב, השטרות הראשונים ועד מועד הגשת התביעה.

כאמור, בית משפט קמא בעת שנדרש לשאלת הוכחת הנדרש על ידי המשיב, הוא התובע, הסביר את חלוף השנים כסיבה מקלה. אולם, לא כן ביחס לנתבעים.

למעשה, ניתן לראות בתביעה כתביעה נגד עיזבון, במובן דלעיל, הנצרכת לנטל מוגבר להוכחת טענות התובע, וראו בע"א 8488/12 יורשי המנוח מחמוד ופלחה חטיב ז"ל נ' יורשי המנוח אחמד סלים יאסין ז"ל [פורסם בנבו] (27.8.13).

לכל האמור יש להוסיף את השיהוי הרב בחשיפת אותם מסמכים אשר נטען כי מדובר בשטרי חוב אשר המנוחים חתמו עליהם. כך גם את התנהלות המשיב בכל הקשור למסמכים אלו וכך גם למסמכים שקדמו להם, לשיטתו.

משכך, אין מנוס מבחינת הרקע העובדתי ובחינת המסקנות שקבע בית משפט קמא, אולם תוך התייחסות למפורט לעיל, וכך גם לחומר שלא פורט בפסק הדין.

--- סוף עמוד 25 ---

71. כפי שהובא בפתיחת פסק הדין דנן, תביעת המשיב הייתה לאכיפת אותם מסמכים המוגדרים שטרי חוב.

כידוע, עילה שטרית לחוד ועילה חוזית לחוד, זאת הן בשאלת הנדרש להוכחה והן בשאלת נטלי ההוכחה. אולם, ב"כ המשיב נוקט בדרך של "גם מזה אל תנח ידיך" ואף בית משפט קמא לא בחן את הדברים בהתחשב בקביעת עילת התביעה.

כך למשל, נושא של הוכחת מתן תמורה או כישלון תמורה.

לאור האמור, יהיה עלינו לבחון האם אכן הוכחה התביעה כדבעי, לרבות בהתחשב בכך שמדובר, כפי שפורט לעיל, בכעין תביעה כנגד עיזבון, וכך נוכח "פערי המידע" שבין הצדדים וחלוף הזמן עד הגשת התביעה בנושא השטרות הנטענים, בחינת "נזק ראייתי". בנוסף, יהיה עלינו להידרש לטענה כי גם אם נערכו הסכמים בין המשיב לבין המנוחים או מי מהם, הרי אלו נוגדים את הוראת [סעיף 8\(א\) לחוק הירושה](#).

הוכחת האותנטיות של "השטרות":

72. תחילה יש להפנות להלכה כפי שמובאת בע"א 5293/90 [בנק הפועלים בע"מ נ' שאול רחמים בע"מ, פ"ד מז\(3\) 240](#), לפיה כאשר נתבע כופר בחתימתו על מסמך, על התובע להראות כי החתימה היא אכן חתימתו של הנתבע. כל זאת מעת שנטל השכנוע להוכחת כל מרכיביה של התביעה מוטל על התובע. משכך, מעת שחתימת הנתבע על המסמך הרלוונטי חיונית להוכחת חבותו על פי המסמך, ובאותו מקרה בהתייחס לכתב ערבות, על התובע להוכיח את האותנטיות של המסמך. עוד נקבע כי קיימות שלוש דרכים עיקריות שבהן ניתן להוכיח אודות זהות החותם. האחת, באמצעות עדות ישירה, דהיינו החותם או מי שהיה עד לחתימה. השנייה, השוואת החתימה תוך התחקות אחר נקודות הדמיון והשוני; והשלישית על ידי עדות מי שמכיר היטב את החתימה (שם בעמ' 261).

דהיינו, לא ניתן ללמוד מהמסמך עצמו, אלא נטל השכנוע חייב להניח נדבכים ראייתיים נוספים, ועל כן אין בעצם הגשת המסמך להוכחת הנדרש.

לא למותר להוסיף, ולאור אשר פורט לעיל, כי מעת שמדובר על חתימה הנחזית כחתימת מי שהלך לעולמו ואינו יכול להעיד באופן ישיר על חתימה או על מסמך שנערך שנים

רבות טרם לכן, יש מקום להטלת נטל מוגבר על התובע, וזאת לאור הקושי של הנתבעים מכוחו של מי שנפטר, להעיד באופן ישיר אודות החתימה הנטענת. כך גם בעת שמדובר בשטר, הרי הנטל להוכחת תקיפותו ובפרט אמיתות החתימה, מוטל על כתפי התובע המבסס את תביעתו על אותו שטר.

עוד ראו בע"א [1700/16 עמותת כספי הצדקה צור באהר נ' אלאטרש](#) [פורסם בנבו] (31.7.17) אשר גם שם נדחתה הטענה כי על הנתבע להוכיח את זיוף חתימתו ובעת שבית המשפט קבע כי גם באשר לשאלת האותנטיות של הסכם מכר, הנטל רובץ על התובע בעת שנטענה טענת זיוף, להבדיל מאותו מקרה בו נקבע כי הנטל להוכחת הזיוף מוטל על הטוען לו, מאחר ובאותו מקרה מדובר היה בתובע שטען לזיוף. מכאן, כי בסופו של יום היה על המשיב להוכיח כי אכן מדובר במסמכים אותנטיים וזאת לכאורה הן בשאלת החתימה והן בשאלה אם החתימות נחתמו לאחר הדפסת תוכנו של המסמך, אם לאו. דברים אלו הינם בגדר קל וחומר בעת שמדובר, כאמור, בתביעה המוגשת כנגד "עזיבון" ובמשמעות כדלעיל.

--- סוף עמוד 26 ---

73. כאמור, מצאנו לנכון מהנימוקים שפורטו בהחלטה, למנות מומחה מטעם בית המשפט. ואכן, המומחה בחן את שני המסמכים שהובאו בפניו, הן מסמך המנוח והן צילום מסמך המנוחה.

המומחה אומנם קובע מחד גיסא קביעה חד משמעית בהתייחס למסמך המנוח, כי אכן מדובר בחתימות המנוח, למרות שבחן אחת מהן, לאור אשר יכול היה להשוות. אולם, המומחה עצמו קובע מאידך גיסא, כי אין אפשרות טכנית לקבוע אם המסמך נחתם לאחר או לפני ההדפסה, וכי גם אין אפשרות לקבוע את גיל החתימה, כאשר המומחה מתייחס לשיטות אשר נטען כי ניתן לבחון באמצעותן את השאלה האמורה, בהסבירו מדוע דעתו אינה כן.

בלשון אחרת, הממצא לגבי מסמך המנוח, שאכן לא מדובר בזיוף החתימה אולם לא ניתן לקבוע מה קדם למה, באופן שלמעשה מבחינת המומחה, לא הוכח שאכן המסמך הודפס ורק לאחר מכן חתם המנוח, דהיינו לא הוכחה האותנטיות של המסמך.

אם בהתייחס למסמך דלעיל ניתן היה לקבוע כי מדובר בחתימות המנוח, לא כן ביחס לחתימה הנחזית כחתימתה של המנוחה במסמך המנוחה. אכן, החתימה אינה יוצאת דופן, אולם לאור איכות הצילום לא ניתן לבדוק את רוב תכונות הכתיבה ולא ניתן להגיע לממצאים ממשיים בהשוואה.

עם זאת, נקבע כי מקורו של מסמך המנוחה במסמך המנוח, הכולל את פגמי ההדפסה. כמובן שגם ביחס למסמך זה לא ניתן לקבוע אם אכן מדובר בחתימה על המסמך המודפס או שגם במקרה זה מדובר בהעתקה של החתימה, ומבלי שהמנוחה חתמה על שטר זה.

74. כזכור, בדיון בפנינו ולאחר שהוצעה ההצעה להעברת המסמכים למומחה, ציין ב"כ המשיב, כי מקובלת ההצעה הראשונה של בית המשפט, וכלשונו "...שני המסמכים יועברו למומחה כתב יד לבדיקת כל ההיבטים ועל סמך זה יסתיים הכל". אכן, בעקבות שאלת בית המשפט להתייחסותו למקרה בו המומחה לא יוכל לקבוע את המתבקש בהתייחס למסמך המצולם, ציין ב"כ המשיב כי הוא התייחס למסמך המנוח וכי הוא אף מצהיר לפרוטוקול כי אין לו כל בעיה שההכרעה תהא לפי מסמך המנוח, כאשר ידוע שמדובר על מסמך מקורי, תוך הפניה והסבר כי מכוחו גם יש לחייב את המנוחה. עוד יש להוסיף, כי בהשלמת הטיעון, לאחר קבלת חוות הדעת, נטען על ידי המשיב כי היה על המערער לפנות בשאלות הבהרה למומחה או לזמנו לחקירה, ככל שהמערער ביקש להשיג על קביעות המומחה. דומה כי טיעון זה יפה דווקא בהתייחס למשיב. בהנחה שאכן קביעת המומחה אמורה "לפתור" את המחלוקת שבין הצדדים, הרי לית מאן דפליג כי בהתייחס למסמך המנוחה, קיימת קביעה שלא ניתן לקבוע מאומה כי מדובר בחתימתה, וכמובן גם בחינת סדר הדברים. אכן, בבחינת האותנטיות של חתימת המנוח, הותר הספק ככל שהיה קיים, אולם לא הותר הספק אודות סדר הדברים, על כל המשתמע מכך.

75. מעת שבפנינו מסקנות המומחה וכך גם לאחר שאף אחד מהצדדים לא שלח שאלות הבהרה או זימן את המומחה לחקירה, ניתן היה להסתפק בממצאי המומחה וכמפורט לעיל. דהיינו, כי לא ניתן להסתמך על איזה מהמסמכים שבמחלוקת.

--- סוף עמוד 27 ---

עם זאת, לא נסתפק בכך ונבחן את אשר עמד בפני בית משפט קמא, לרבות השאלה האם היה מקום להסתפק בעדותו של המשיב, במיוחד בהיותו בעל דין וכעדות יחידה, ובהתחשב בכלל הנסיבות כפי שעולות מהראיות שהובאו בפני בית משפט קמא.

בחינת הגרסה המתפתחת:

76. תחילה, יש לזכור כי לפי גרסת המשיב השטרות הראשונים, ככל שהיו שכאלו, נערכו עוד בסוף שנות השמונים של המאה הקודמת, דהיינו בין מועד רכישת הדירה ב-7.10.1986 או אף טרם מועד זה ועד לשנת 1990. אולם, לא הוברר דיו האם מסמך המנוח אשר לכאורה נערך עשר שנים לאחר מכן, דומה בניסוחו לשטר שקדם לו, ואבד. כך גם בהתייחס למנוחה, האם המנוחה אכן חתמה על שטר קודם, בעת שלכאורה דברי המשיב אודות שטרות קודמים התייחסו למנוח, וכפי שהדברים עולים מאותו הסבר וחיידוש שניתן על ידי המשיב בהתייחס לאשר קדם למסמכים הנטענים משנת 1996. כאמור, רק בשנת 2015, דהיינו קרוב לשלושים שנה לאחר רכישת הדירה והתחייבות המנוחים הנטענת בגין כך, הוגשה התביעה כנגד הנתבעים, כאשר מטבע הדברים אין

בידי הנתבעים מאומה בכל הקשור לנטען על ידי המשיב, הן ביחס להעברות כספים והן ביחס לשטרות ונסיבות העריכה, ככל שאכן מדובר בשטרות אותנטיים.

בנוסף, אין להתעלם מאשר נטען על ידי המערער, הכיצד בחר המשיב להגיש תביעות כנגד הנתבעים או מי מהם וזאת הן בהתייחס לצוואת המנוחה והן בהקשר לדמי שימוש בדירה, ומבלי להידרש לנושא "השטרות", ובמיוחד עת שהמשיב ניהל את הגנתו מול תביעת פירוק השיתוף בדירה שהגיש המערער – כל זאת מבלי שטען ופעל את אשר היה מתחייב, אם אכן השטרות תקפים וניתן לתבוע על פיהם.

למעשה מצופה היה כי מי שאוחז בשטרי חוב יגישם לביצוע או ינקוט בהליך לממשם, שאזי למעשה לא תהא כל משמעות לשאלת קיומה של צוואת המנוחה, הואיל ובכל מקרה לאור גרסתו ובהתאם לשטרות, זכאי הוא למלוא עיזבונו, כולל זכויותיה בדירה, הן המקוריות והן מכוחו של המנוח.

דברים אלו יפים גם ביחס לנושא פירוק השיתוף, ובמיוחד לאור אותה הוראה מפורשת המצויה בשטרות כי זכותו של המשיב להעביר את חלקם של המנוחים בדירה, דהיינו "שני השליש", כמצוין בשטרות על שמו, או למכור את הדירה ולהחזיר את מלוא סכום ההלוואה.

יתר על כן, בשטר צוין מפורשות כי אותם שני שלישי מהווים "עירבון" להלוואה, וכאשר מדובר בסכום המתקרב למיליון דולר, נוכח סכום הקרן של 725,000 דולר בתוספת הריבית הנקובה בשטר.

יתכן ולא בכדי בפרוטוקול ופסק הדין בעניין פירוק השיתוף (מע/19) נדרש בית המשפט שם, לכך שנושא השטרות כלל לא הופיע בכתבי הטענות, בניגוד לאשר נטען רק לאחר מכן על ידי המשיב, בעת שבאת כוחו טענה כי "הנתבע אוחז בשטר חוב מפורש של המורשה על פיו קיים חוב של המנוחה ושל בעלה ז"ל לנתבע, סכום החוב כפי שמופיע בשטרי החוב עולה עד לכדי כפל ושילוש משווי החלק של היורש" (עמ' 5).

אולם, במסגרת חקירתו הנגדית של המשיב ולשאלה מדוע לא ציין במסגרת ההליכים האמורים, לרבות פירוק השיתוף בדירה, את קיומם של שטרי החוב, המשיב טען תחילה כי התייחס לכך, אך בהמשך, בהקשר לתביעת פירוק השיתוף, השיב כי "הדבר האחרון שאני אגיד לבימ"ש או

--- סוף עמוד 28 ---

למישהו ששטרי חוב נמצאים בדירה. אם הייתי אומר את זה, הם היו נכנסים לדירה, מוצאים אותם והם היו נעלמים. את רוצה שאני ארה לעצמי ברגל. אמרתי שיש שטרי חוב אבל לא אמרתי איפה הם כדי שהנתבעים לא ימצאו וישמידו אותם..." (עמ' 34).

77. ומכאן נחזור לשאלת השטרות הקודמים, ככל שהיו.

בעמ' 31 לחקירתו נשאל המשיב מה היה כתוב בשטרות הקודמים שנערכו בכתב יד, ותשובתו "פחות או יותר אותו דבר אבל אני לא זוכר כי זה נעלם". מתשובתו עלה כי מדובר לכאורה אף כאן בשני שטרות. אולם, בהמשך לחקירתו קודם לכן, הסביר אודות העברת כספים שהעביר מחשבונו לחשבון האב המנוח, וכשמדובר בסכומים של כמה

מאות דולרים, החל משנת 1982 ועד שנות התשעים, כאשר החשבונות נסגרו. עם זאת, משנדרש בעמ' 32 לשאלה אודות הסכום שהופיע בשטרות הקודמים, תשובתו כי הסכום הצטבר והשטר נכתב בצורה שונה. אם ניתן היה לסבור כי השטרות המודפסים נערכו באופן זהה או קרוב לשטרות הקודמים ככל שהיו קיימים, חידש המשיב והעיד "אחר כך היו שורות ואבי הוסיף, כל פעם שהעברתי כסף, אבי הוסיף את הסכום על השטר. בשלב מסוים השטר הזה נעלם. אני לא זוכר איזה סכום סופי היה בו כי ההעברות נעשו כל כמה חודשים ממני אליו ואז הוא הוסיף את זה וחתם בראשי תיבות".

כמובן שהתהיות נבעו מהפער הניכר בין הסכום בו נרכשה הדירה, דהיינו 190,000 דולר לפי הנטען על ידי המשיב (לכאורה לפי ההסכם מדובר על 180,000 דולר), לבין הסכום שהופיע בנוסח המודפס, דהיינו אותם 725,000 דולר וכאשר אלו נערכו כעשר שנים לאחר מועד רכישת הדירה.

78. לאמור יש להוסיף את ההסבר הדחוק אודות שימוש בכספי מכירת דירת ההורים בחיפה, וכאשר מדובר לגרסתו, בכמחצית הסכום.

מכל מקום, לשיטתו של המערער מדובר על סכומים קטנים שהועברו מדי פעם. על פני הדברים ניתן היה להניח כי בעת שההורים נזקקו לסיוע, אכן ביקש המערער לסייע להם. אולם, מחקירתו בעמ' 38 עולה כי לא כן הדברים, ובעת שנשאל לפי מה ביצע את ההפקדות של הכספים ואיזה סכומים בחר להעביר, תשובתו "כשהיו לי סכומים שלא הייתי צריך להשתמש בהם העברתי אותם". וכך גם בהמשך, לשאלה אם האב ביקש להעביר, תשובתו "הוא לא ביקש. אני בהתנדבות עשיתי את זה".

קושי נוסף התגלה בעת שנדרש המשיב להסביר פשר אותו מצג כי סייע, עזר, התנדב, אם מדובר על הלוואה. אזי, ניתן הסבר נוסף, דהיינו כי מדובר בשני סוגים של העברות כספים, ובלשונו: "אלה שני דברים שונים. מה שהעברתי לבנק בארה"ב זאת הלוואה. מה שהעברתי להורי באופן ישיר, חלק גדול נתתי ונתתי הרבה יותר" (עמ' 38), וכי מדובר ב-100,000 דולר נוספים.

כך גם נדרש הכיצד מדובר על סכומים, לשיטתו, שאינם עגולים, ואזי הסביר כי בעת שסגר עסקה ונשארו סכומים לא עגולים, הוא ביקש מעורך הדין להעביר.

כך גם בהמשך דבריו כי מדובר על חשבונות בארה"ב, וביחס לחשבון האב מדובר בבנק ספרא, כאשר הכל חסוי, כולל שם הלקוח כביכול.

עוד יש להפנות לתשובתו בעמ' 42 לשאלה מדוע ההורים נזקקו לסכום כה רב של כ-800,000 דולר, ותשובתו כי לאורך עשרים שנה זה לא הרבה.

--- סוף עמוד 29 ---

79. הנה כי כן, צצה ועולה גרסה חדשה אשר לפיה קיימות שתי מערכות כספיות, נטענות, ביחסים שבין המשיב להוריו.

מערכת אחת הינה מערכת של מתן הלוואות מהבן לאביו ולחשבון האב בארה"ב, וזאת בעת שנותר כסף למשיב בגין עסקה זו או אחרת, ומבלי שהאב ביקש לקבל כספים אלו, אלא מיוזמתו של המשיב.

המערכת השניה הינה מערכת התנדבותית, דהיינו אותו סיוע להוריו, אשר אינו בגדר הלוואה, אלא בגדר מתנה, וכאשר כספים אלו לא נכללו במסגרת ההתחשבות שבין המשיב להוריו או מי מהם.

ודוק, הסבר זה טומן בחובו "תירוץ", כביכול, אודות העדר אסמכתאות להעברת כספים להורים לארץ, למעט סכומים מזעריים. יתר על כן, מדובר על חשבונות של המנוח אשר נסגרו משכבר וכאשר לשיטתו של המשיב אין כל איזכור של האב באופן ישיר באותם חשבונות. דהיינו, כי גם אם הנתבעים היו חפצים לבחון את אמיתות הנתבע, לא היה בידם לעשות כן.

לא למותר להוסיף כי גם "הפסקת" מתן הלוואות בסוף שנות השמונים, מעוררת אף היא תהיה.

חמור מכך, עצם תנאי הלוואה מעוררים תהיה מעת שמדובר באב ובן, וכאשר האב מתחייב, כביכול, לתשלום ריבית של 4%, על כל המשתמע מכך.

80. לאור כל הנסיבות האמורות, ולכאורה "בניית גרסאות" מתפתחות, וכאשר מדובר בתקופה לפני עשרות שנים, דומה כי יש ממש בטענת המערער כי בהתנהלותו של המשיב נגרם לנתבעים נזק ראייתי.

כפי שצוין לעיל, בית המשפט "מקל" עם המשיב, בחינת היכולת להבאת ראיות, לאור עבור הזמן. אולם אין הוא מביא בחשבון שיהוי זה, ככל שמדובר בנתבעים.

אכן, אם היה ניתן לקבוע באופן ברור שקיימת התחייבות שטרית לשלם סכום וכשלא היה ספק לגבי האותנטיות של שטר שכזה, ניתן היה לתבוע מכוחו של השטר.

משכך, אין גם להתעלם מטענת הנתבעים שלמעשה לשונו של המסמך אינה כשטר חוב אלא למעשה כולל הוא גם את עסקת היסוד ולכאורה הינו כהסכם, וכאשר מוטל על המשיב להוכיח הנדרש בגין כך. דומה כי גם המשיב בטיעונו ובנוח לו פוסח על שני הסעיפים, דהיינו האם מדובר בעילה שטרית או חוזית, ואף בית המשפט נקט בדרך דומה.

81. בעניין זה יש להוסיף כי אכן בית משפט קבע כממצא עובדתי כי אין לקבל את

אותה עדות אשר לפיה המנוח קיבל כספים במסגרת "גלגול כספים" ולכך גם נועד השטר.

עם זאת, אם נצרף לעדות רותם גם את אשר עולה מחקירת המשיב, קביעה זו של בית משפט קמא אינה נקיה מספקות. כך, גובה הסכומים המדוברים. בנוסף, העברות לפי

כסף שנשאר או נותר בעסקה זו או אחרת. הודאת המשיב כי בהתייחס למסמך מסוים

מדובר במסמך שנוגע למסים ואשר העיד בעמ' 40 שמסמכי הבנק הועברו אליו, מאחר

ולא רצו שדפי החשבון יגיעו לארץ. כאמור, גם גובה הסכומים המדוברים וללא הסבר,

ובמיוחד בעת שמדובר גם בסכומים קטנים שכביכול המנוח ציין את הסכומים

המדוברים.

כך גם, אותה חלוקה בין כספים שהועברו בארה"ב, אשר נכללו בסכום השטר הנטען, לבין כספים שהועברו לארץ ואשר לא נכללו.

--- סוף עמוד 30 ---

לאמור יש להוסיף את אשר עלה גם מעדות הנתבעת אודות החשדות והפרסום בעיתונות בהתייחס למנוח.

בנוסף, עדות קונקרטיה של רותם בעמ' 47: **"כספים עברו מקבלנים. אני הייתי קבלן משנה של ברנוביץ בירושלים ולפחות פעם אחת אני הייתי צינור לכסף..."**, ובהמשך **"מחשבונית של ...למ'..."**.

בהתייחס לאמור גם המערער מספר אודות דברי המנוחה לגלגולי הכספים (בעמ' 52). לא בכדי גם המשיב עצמו, בעת שנשאל בעמ' 22 לגבי תיק נכסים של המנוח, מסביר כי משהו שובש בהקלטה.

82. קושי נוסף, הקשור להתנהלותו של המשיב ואשר לא ניתן לו הסבר ראוי, עניינו הכיצד לאחר שהוברר לו, לטענתו, כי השטרות המקוריים נגנבו על ידי הנתבעים, השאיר, כביכול, את השטרות המודפסים, אף הם בדירת ההורים או במחסן, וכאשר בהתאם לעדותו הוא וכמפורט לעיל, הנתבעים יכולים היו להיכנס לדירה ולמצוא את השטרות. ודוק, קשה לקבל את כל נושא השטרות, כאשר לגרסתו בעמ' 33 לחקירתו, מצא את השטרות במעטפה של תקליט, בהסבירו כי לא היה לו חשש מהוריו וכי מדובר בדירה שלו. אולם, בהמשך דבריו ציין כי עוד בשנת 1996 הסתבר לו כי השטרות המקוריים חסרים, ולמרות זאת משאיר הוא את המסמכים החשובים ביותר עבורו בדירה, כאשר משמעות המסמכים כמיליון דולר. כמובן שקשה לקבל התנהלות שכזו אשר מעוררת תהיות.

83. לאמור יש להוסיף את הסתלקותו מעיזבון המנוח, בה בשעה שבכל מקרה לפי הנטען, אמור הוא לקבל את חלקו של המנוח בדירה. כל שיכול היה להסביר אודות "תרגיל" כלפי המנוחה אשר לא ידעה אודות הדירה ושמא כלפי הנתבעת **"ולכן אמרתי לה שאעביר לה את הזכויות של אבא בדירה ואבקש מהבת שלה שגם תסכים לעשות כך, כך שתהיה בטוחה שיש רק כוונות טובות לגביה ושתישן בשקט וכשהיא תלך זה יחזור אליה"** (עמ' 14, ההדגשה לא במקור).

84. כך גם, מעיון במסמך המנוח, עולה כי אינו כהוראת תשלום כשטר לפי [פקודת השטרות](#), אלא למעשה נחזה להיות כהסכם הלוואה ופירעונה, או יותר נכון אישור על כך, לרבות הכיצד ומתי תיפרע. לאור זאת, מוטל היה על המשיב להוכיח את מתן הלוואה, כביכול, ובשנים הרלוונטיות. בהתייחס לכך, עצם גילוי מסמכים על ידי צד אינה הופכת מסמכים אלו קבילים לצורך אמיתות האמור בהם.

85. בגדר התהיות יש להוסיף את אשר העיד בעמ' 21 אודות הרוגז של המשיב בעת שנודע לו כי המערער זוכה על פי הצוואה. יתר על כן, המשיב נשאל "אתה לא אומר לאורי בשיחה, אין לך ירושה, כל הכסף שלי", ותשובתו לאחר שצריך להתייעץ משפטית "אני לא הולך להסגיר את עצמי עם דברים שלא ברורים לי".

--- סוף עמוד 31 ---

86. העולה מהמקובץ כי לאור ממצאי המומחה, לא עמד המשיב בנטלים המוטלים עליו הן במטריה החוזית והן במטריה השטרית. אולם, גם ללא ממצאי המומחה, מתגלות תהיות קשות בגרסתו המתפתחת של המשיב, ובהיות עדותו יחידה כבעל דין. בין השאר לא נמצא מענה ראוי ביחס לשטרות המקוריים, לרבות האם המנוחה חתמה אף היא. כך מה הסכום אשר היה מצוין באותו שטר נטען וכך הגרסה אודות הלוואה הניתנת לפי שיקול דעתו של "המלווה", בעת שהתפנו לו כספים, כביכול. בהקשר לכך, אותה גרסה של שני המסלולים. האחד, מסלול חוץ, העברה ישירה, נטענת, לחשבונות המנוח בארה"ב, מסלול שלא ניתן לביקורת ובדיקה ובמיוחד לאחר חלוף השנים. לא למותר להזכיר כי מדובר בכעין "חיסכון" מצוין. מנגד, מסלול התמיכה והסיוע הישיר, דהיינו כספים המועברים לארץ אך אינם נכללים בשטרות. כך נדרשים אנו לתהייה הכיצד שטרות ש"ערכם" כמיליון דולר נמצאים, בשנית, באותה דירה ממנה נגנבו השטרות הראשונים. על אחת כמה ונוכח אשר פורט כי מדובר לכאורה, אם בכלל, בהסכם, וכאשר לא הוכח הנדרש על מנת לבסס התביעה.

חיוב המנוחה:

87. מכאן לבחינת חיובה של המנוחה, אם בכלל. למעשה, אין בפנינו כל מסמך או תיעוד אשר מכוחו ניתן לחייב את המנוחה או עיזבונה בתשלום חובות אשר נטען כי המנוח התחייב לפרוע אותם כלפי המשיב. אכן, לשון מסמך המנוח מתיימרת לכלול הן את המנוח והן את המנוחה כמאשרים אודות קיומה של הלוואה, לרבות העירבון של הזכויות בדירה, וכך כל המפורט באותו מסמך, לרבות אודות אופן הפירעון והמימוש, וכך גם המניעה לשנות אשר הוסכם אלא רק בהסכם של כל המעורבים. אולם, ניחא אם המנוחה הייתה חותמת אף היא על מסמך שהייתה מוכחת אמינותו, אך לא כן בעת שהוברר כי למעשה לא הוכח שהמנוחה חתמה על מסמך מקור, וכאשר למעט העותק הצילומי, לא הוצג כל מסמך מעבר לכך. יתר על כן, לא ניתן הסבר הכיצד באותה מעטפה בה נטען שנמצא מסמך המנוח כמקור, לא נכלל גם מסמך המנוחה, וכשלמעט עדותו של בעל הדין, הוא המשיב, אין כל ראיה אודות התחייבות המנוחה.

ודוק, אם אכן היה טוען המשיב כי המנוח חתם על שטר גם בשם המנוחה, וכאשר לשון השטר הייתה מתיישבת עם כך, ניתן היה להידרש לשאלה שהעלה המערער, אם המנוח היה רשאי לעשות כן. אולם, בנסיבות של המקרה דנן תוכנו הנחזה של השטר מדבר באישור משותף של בני הזוג אשר היו אמורים להיות חתומים שניהם, דהיינו כי המנוח עצמו לא התיימר לחתום בשם המנוחה. הוכחה לכך עצם הטענה כי המנוחה חתמה על מסמך המנוחה, דהיינו כי מסמך המנוח אינו בשמה. עוד יש להעיר, כי גם אם נטל המנוח כספים מהמשיב, אין הוא רשאי לחייב את המנוחה בהשבתם. גם בנושא זה יש להדגיש כי המשיב לא טען בתביעתו כי המנוחה חבה בהשבת הכספים אלא מכוח השטר והמצוין בו, כאשר בתביעתו עתר לאכיפת השטרות, דהיינו מסמכי המנוח והמנוחה.

--- סוף עמוד 32 ---

88. ומכאן לאשר עולה גם מחומר הראיות, ובהתייחס ליחסים שבין המשיב למנוחה, וכפי שנקבעו הדברים בפסק הדין אשר דחה את תביעת המשיב לביטול צו קיומה של צוואת המנוחה. ראשית, יש להפנות לדברי המשיב בחקירתו בעמ' 24 אשר נשאל אודות היות אמו ישרה כפלס והתשובה **"אם היא כל כך ישרה וכל כך הגונה, למה היא לא הודיעה לי שום דבר על הצוואה. הכל היה מאחורי גבי..."**. ודוק, אם אכן המנוחה חבה כלפי המשיב, מכוח הנטען על ידו, הרי לכאורה תהא הצוואה אשר תהא, המערער לא יקבל מאומה, וכדברי עורכת הדין ינקוביץ אשר יובאו בהמשך. יתר על כן, המערער, אשר אין חולק כי היה קרוב למנוחה, ציין בחקירתו בעמ' 55 כי **"אני בטוח שסבתא שלי לא חתמה על שטר חוב כזה. סבתא שלי הייתה מאוד קרובה אלי ואם היה דבר כזה, אני בטוח שהיא הייתה מספרת לי"**. זאת בהבדל ממסמך המנוח, וכאשר ביחס אליו סברו כי אינו אותנטי או שמדובר על זיוף, או בהסבר שנתן המערער, וכפי שפורט לעיל.

89. מכאן לתמליל מע/14, תמלול השיחה בין המשיב למנוחה. כבר בראשית הדברים, בעמ' 2, בעת שהוא מדבר עם המנוחה לעניין מכירתה דירה, מסביר המשיב אודות העלויות הכרוכות בכך אך לא טוען ולא אומר כאילו יש מניעה למכור את הזכויות בדירה לאור הסכם כביכול. גם בהמשך הדברים, בעמ' 4, לעניין התלות של המנוחה, ציין המשיב **"יש פה שותפות שקיימת כבר הרבה שנים, מה את רוצה לחסל את השותפות הזאת ולחלק את הכסף? אני לא מבין מה את רוצה לעשות"**. הנה כי כן, אין מילה על כך שזכויות המנוחה בדירה, לרבות הנובעות מהמנוח, אינן ניתנות למימוש אלא הפוך מכך, המשיב מציג מצג כי מדובר על שותפות, דהיינו כי אין כל קושי במימוש. על רקע האמור יש להבין גם את דברי המשיב בעמ' 6 אודות ההסתלקות. לא למותר לציין את תחושותיה של המנוחה, בעת שהיא מתריסה בפניו כי הוא עושה כל מיני התחשבנויות, וכאשר המשיב מכחיש זאת וכל שהוא מציין ביחס

לכספים "...אף פעם לא דיברתי עם אבא על זה, עשינו הסכם ובה נגמר הסיפור. אף פעם לא עשינו חשבון, כל פעם שנדרש משהו, כן, ביקשו ממני, עשיתי את זה...".

לבסוף בעניין זה יש להפנות לאשר עולה מפסק הדין אשר דחה את התביעה לביטול קיום צואת המנוחה (מע/20) וכאשר כעולה מפסקה 47 בעת שנשאל המשיב הכיצד למד שהמנוחה הייתה בלחץ ותשובתו "ביום שנודע לי שהצוואה עברה על שמו, ואז הבנתי שיש לי נוכל בבית".

אם לא די באמור, בהמשך הדברים הבהיר למעשה את "כל התורה כולה" בציינו בעניין התנגדותו "זו הדירה שלי. אני אלחם על הדירה הזאת במשך 10 השנים הבאות. הם גנבו את הבית שלי בישראל. זאת לא דירה של המנוחה. זה הושאל לה לזמן קצוב. יש שטר חוב של הורי. הערבות של השטר זו הדירה".

90. דומה כי הדברים מדברים בעד עצמם.

למעלה מהנדרש והגם שלא נטען בתביעה כי המנוחה חבה מכוח "השיתוף", ראו אשר נקבע ברע"א [8791/00 שלם נ' טווינקו בע"מ](#) [פורסם בנבו] (13.12.06), וכן בע"א [7750/10 בן גיאת נ' הכשרת הישוב ביטוח בע"מ](#) [פורסם בנבו] (11.8.11) בהתייחס לשאלת חבות בן זוג בחובות משנהו.

ודוק, "תירוץ" המשיב מדוע לא חתמו המנוחים על אותו שטר, פירוד בעבר ביניהם וחשש מפירוד עתידי. דהיינו, נסיבה שיש בה לשלול הסכמה או יצירת חבות של בן הזוג.

--- סוף עמוד 33 ---

על אחת כמה וכמה בעת שמדובר בכספים שהועברו לחשבונות האב בלבד בארה"ב, וכן אשר נטען על ידי המערער בסוגיה זאת.

מהות העסקה:

91. ומכאן נעבור לבחינת מהות "העסקה" הנטענת שבין המשיב למנוחים, אם בכלל.

בחינה זו נדרשת לרבות לאור טענת המערער כי נוסחו של השטר, תוצאתו שאותה עסקה מנוגדת להוראת [סעיף 8\(א\) לחוק הירושה](#) ועל כן היא בטלה.

בבע"מ [7468/11 פלוני נ' אלמונית](#) [פורסם בנבו] (3.7.12), נדרש כב' השופט הנדל לסוגיית היחס שבין [חוק יחסי ממון בין בני זוג](#), תש"לג-1973 (להלן: [חוק יחסי ממון](#)) לבין [חוק הירושה](#), בקובעו כי יש להבדיל מה תוכן העיזבון לעומת מי הנהנה ממנו. משכך, [חוק יחסי ממון](#) עוסק בהגדרת היקף העיזבון ואילו [חוק הירושה](#) עניינו חלוקת העיזבון. כך גם התייחס בית המשפט שם להוראותיו של [סעיף 8\(א\) לחוק הירושה](#), אשר אינו מוכן להכיר בהסכמה בין שניים ביחס לגורל הירושה כלפי מי מהם, לרבות ויתור על זכויות. כל זאת מאחר והגבלת חופש החוזים בגזרת דיני הירושה נועדה להרחיב את

חופש המוריש ומבלי לאפשר כי הסכם לעניין ירושה עתידית יגבילו בצורה ישירה או עקיפה את יכולתו של המוריש לשנות מצוואתו.

בית המשפט אינו מתעלם מהקושי להבחין בין הדברים ומכל מקום נקבע כי "על צד העורך הסכם ממון לדעת כי יהא עליו לערוך גם צוואה אם אין הוא מעוניין בחלוקת רכושו בהתאם לחוק הירושה. הנה לנו צדו השני של המטבע, לפיו הבחירה שלא לכתוב צוואה מותירה את החלוקה לירושה על פי דין..."

שאלת משמעותו של סעיף 8 לחוק הירושה עמדה לדיון בבית המשפט העליון עוד בע"א 682/74 יקותיאל נ' ברגמן, פ"ד כט(2) 725, כאשר השופט חיים כהן קובע כי יש לפרשו על דרך הצמצום לאור הגבלת חופש החוזים. עוד קבע כי יש להבחין בין "ירושה" לבין "עניזבון", דהיינו, בין הזכות אשר מכוחה עובר העניזבון ליורשים וכאשר אין בסעיף האמור לאסור עסקאות בעניזבון אלא רק בירושה, וכלשונו: "מה שאסור הוא לפי סעיף 8(א) אינו הסכם הנוגע לעניזבון העתידי של מוריש אשר עודנו חי, ובוודאי לא הסכם בדבר נכס מסוים מנכסי עניזבון. האיסור חל אך ורק על הסכמי ירושה – והם אינם אלא הסכמים המתיימרים להעביר יורש מירושתו או לעשות ליורש את מי שאינו יורש לא על-פי-דין ולא על-פי-צוואה ככתוב בחוק. המדובר הוא בהענקה או בשלילה של זכות ירושה, ולא בעסקאות הנוגעות לנכסי עניזבון" (עמ' 762). ההסבר, כי לאחר שהירושה נפלה רשאי יורש לעשות כרצונו, להבדיל מקביעת סדרי ירושה שלא בדרך של צוואה.

92. עוד יש להפנות לד"נ 39/80 ברדיגו נ' פרדליין, פ"ד לה(4) 197, ולדברי השופט ברק (כתוארו אז) כי הביטוי האמור בסעיף 8(א) לחוק הירושה "חל רק על הסכם, אשר הוראותיו הנורמאטיביות הן אשר קובעות, כי זכות עוברת מאדם לרעהו עם מותו של הראשון..." (עמ' 216).

הגם שכך, בהמשך דבריו בעמ' 217 נקבע כי "גישתי האמורה מבוססת על ההנחה, כי ההסדר, שנעשה בין הצדדים, הוא בתום-לב, והרי הוא מייצג אינטרס כלכלי בריא. לא כן הדבר, אם מטרתו היחידה של ההסדר היא עקיפתו של סעיף 8(א) לחוק הירושה. על-כן, אם יוכח, שהצדדים מלבישים מטרת העברה בלשון התרבות, יהא מקום לשלול אכיפה זו של החוק" (ההדגשות אינן במקור).

--- סוף עמוד 34 ---

יישום וקביעה של מהות עסקה כהסכם ירושה "...המתיימר להעביר שאר היורשים מירושתם..." ניתן למצוא בע"א 689/82 וייס נ' מילר, פ"ד לט(3) 309 ; 315.

93. לאמור יש להוסיף את אשר נקבע בעניין פישר, וכאשר לא בכדי מפנה המערער לפסיקה שם. באותו מקרה חתמה המנוחה על התחייבות בלתי חוזרת כלפי עו"ד פישר אשר שימש משך שנים כיועץ משפטי שלה ושל בעלה המנוח וכאשר הוסכם כי שכר טרחתו יהיה 7.5% מכל רכושה והוא יהיה רשאי לגבות שכר טרחה זה בעת מימוש

רכושה, וככל שלא יהיה מימוש לפני הפטירה, אזי יגבה החוב מהעזבון, תוך הוספה כי התחייבות זו אינה ניתנת לביטול או לשינוי ללא הסכמת עו"ד פישר.

בית משפט קובע כי [סעיף 8\(א\)](#) חל על התחייבות זו, בהפנותו לפסקי הדין דלעיל, ובקובעו כי אכן האבחנה אינה קלה, אך לאור העובדות והנסיבות הרי מדובר ב"הסכם בדבר ירושה", דבר העולה מנוסח ההתחייבות והנסיבות, וכך גם מהתנהגות המנוחה ועו"ד פישר. דהיינו, כי לאור לשון ההתחייבות, לכאורה תשלום החוב יכול להתרחש עוד בחיי המנוחה, דהיינו ימומש הרכוש, אך לאור כלל הנסיבות נקבע כי כוונת הצדדים הייתה שהיא תמומש רק עם מותה של המנוחה ואזי יקבל עו"ד פישר 7.5% מערך העזבון.

בכלל הנסיבות והשיקולים צוין כי אם אכן היה קיים חוב במועד חתימת ההתחייבות לא הייתה כל מניעה לשלמו מתוך כספי המנוחה באותה עת לאור רכושה כי רב, וכי על כן למעשה הכוונה האמיתית כי מדובר על רכושה ביום פטירתה. בנוסף, כי הפרשנות הראויה שאכן התכוונו כי ההתחייבות תחול לאחר הפטירה ובמיוחד כי המסמך נערך במקביל לעריכת צוואה, דהיינו דבר המצביע על כוונה לקבוע בשני המסמכים מה ייעשה ברכושה לאחר מותה. עוד הפנה בית משפט להתנהגות המעורבים, כאשר רק לאחר פטירתה דרש עו"ד פישר את המגיע לו, וכסיכום נקבע "בענייננו, כל צורתה ואופיה של ההתחייבות מעידים עליה שהיא באה לכבול את המנוחה בהסכם בלתי הזיר בקשר לירושתה, זאת בדיוק בא סעיף 8(א) לחוק למנוע" (פסקה 10).

וראו גם [בע"מ 4739/15 פלונית נ' פלוני](#) [פורסם בנבו] (30.12.15) (להלן: [בע"מ 4739/15](#)), הסברו של כב' השופט הנדל אודות הרציונל [שבסעיף 8 לחוק הירושה](#) אשר בא להגן על חופש המצווה "ומטרתו למנוע מאדם להתחייב בהתחייבויות עתידיות שהוא מקבל בנקודות זמן שונות בחייו".

עוד הפנה בית המשפט שם לדברי השופט קיסטר כי "ברור שהמחוקק לא רצה לתת אפשרות למוריש לקשור עצמו בדבר ירושתו על-ידי כל סידור או הסכם אלא לתת לו אפשרות לצוות באופן שיוכל לחזור בו מצוואתו כרצונו עד יום מותו". וכך גם בהמשך הדברים, סברת המחוקק כי אדם לא יודע מה יהיו צרכיו וכך גם "אדם עלול, בזמן שהוא שרוי במצב-רוח מסוים, לקשור עצמו ואף למסור את השליטה או זכויות ברכושו לאדם מסוים כבר בחייו".

94. על מנת לבחון את המקרה דנן, מעבר לכתובים, מהראוי להפנות לדברי המשיב עצמו בעת שהופנה לסעיף 22 לתצהירו במסגרת ההתנגדות, ולאחר שנשאל אם עורכי הדין אמרו לו לא להזכיר את שטרי החוב, וכאשר שם ציין המשיב, וכפי שהוא נשאל: "אתה כותב שם 'הורי התחייבו בפני כי בצוואתם ישיבו את החלק אשר נרשם על שמם'". משכך נשאל ישירות מדוע לא ציין את שטרי החוב וכי למעשה ההתחייבות הינה להשבת הזכויות במסגרת צוואה, ואזי כל שעונה המשיב כי יתכן שאז לא מצאו את שטרי החוב.

הנה כי כן, האמור בתצהירו משקף למעשה את מהות שטרי החוב הנטענים. אכן, הצוואה שהיו אמורים המנוחים לערוך, עניינה השבת הזכויות בדירה אשר נרשמו על שם המנוחים למשיב, וכך גם אמור היה השטר ליישם זאת. חיזוק לאמור שלמעשה השטר נועד לשלול את הירושה של יורשים על פי דין או על פי צוואה, עולה מהשיחה מע/13 שבין המשיב לעו"ד ינקוביץ, וכאשר האחרונה מציינת בפניו "אז אם באמת מישהו יכיר בתביעה שלך בשטר תביעה שטרית כנגד העיזבון, אז בעצם [להנכד] לא נשאר שום דבר, הוא ירש אותה, נכון, אבל הוא ירש ממנה אפס כסף".

95. העולה מן המקובץ כי בין אם נבחן את מהות מסמך המנוח או אף מסמך המנוחה באספקלריה של דיני החוזים, ובין דיני השטרות, המהות האמיתית של "העסקה" אליבא דמשיב, ניסיון להשתלטות מוחלטת שלו על כלל עיזבון המנוחים, הן ביחס לזכויותיהם בדירה והן ספציפית ביחס למחצית הכספים שיוותרו, הגם שבפועל ולרבות לאור הסכומים המדוברים, ובמיוחד נוכח גרסתו אודות מצבם הכלכלי הקשה של המנוחים, מדובר למעשה בהפיכתו של המשיב ליורש בלעדי, וכדברי באת כוחו דאז. כך גם לשיטתו, בא האמור להבטיח אם ההורים לא יערכו צוואה לטובתו, דהיינו מדובר על מסלול עוקף צוואה וכעין צוואה בלתי הדירה, וראו ההוראה כי לא ניתן לשנות המוסכם, אלא בהסכמה.

סיכום ביניים:

96. העולה מהמקובץ כי בניגוד לאשר הסיק בית משפט קמא, המשיב לא עמד בנטלים המוטלים עליו. האמור מתייחס הן בעילה השטרית, ככל שמדובר בשטר, והכוונה להוכחת האותנטיות של מסמך המנוח ועל אחת כמה וכמה מסמך המנוחה. כך גם לא היה מקום להסיק כאילו המשיב הוכיח את העברת הכספים הנטענים למנוח ובעת שהסתבר כי מדובר, כמפורט לעיל, לא בכספים אשר הועברו ארצה, אשר לשיטת המשיב הינם בגדר סיוע ותמיכה, כאשר מדובר בהתנדבות. זאת, להבדיל מהעברת כספים נטענים לחשבונות המנוח בחו"ל וכאשר לרבות לאור חלוף השנים הרבות, לא ניתן להתחקות אחר אותם כספים.

יתר על כן, דומה כי אין מקום להתעלם כליל מהטענה שמדובר ב"גלגול" כספים, באופן שמדובר למעשה בכספי המנוח וכאשר לא ניתן להתעלם מאותם "סימנים" אשר יש בהם לתמוך בטיעון זה. כך הקשור לשאלת תיק נכסים, כך בשאלת מיסוי, וכך טיעון המשיב עצמו כי במכוון דפי החשבון בארה"ב הועברו אליו ולא למנוח בישראל, וכך גם אי חשיפת זהות בעל החשבון.

97. יתר על כן, גם אם היינו רואים במסמך המנוח כמסמך מחייב, הרי אין בכך לחייב את המנוחה ובמיוחד לאחר שדומה כי ביחס למסמך המנוחה, לא הוכח מאומה, וכאשר עילת התביעה עניינה אכיפת "השטרות".

98. לכל האמור יש להוסיף את התהיות הרבות בגרסת המשיב, ובמיוחד בעת שמדובר בעדות יחידה של בעל דין, על כל המשתמע מכך, וכאשר בית משפט קמא לא נזקק לכך.

בין השאר, אין כל הסבר רהוט אודות השטרות המקוריים, כביכול, ואשר נעשה בהם, וכאשר לפתע עולה הגרסה אודות אופן מילוי השטר מעת לעת על ידי המנוח, כאשר הצבענו על הקשיים

--- סוף עמוד 36 ---

בגרסה זו, כפי שלא ניתן כל הסבר הכיצד השטרות החליפיים במקום אותם שטרות מקוריים אשר נטען כי נגנבו על ידי הנתבעים מהדירה, מופקדים באותו מקום, וכאשר ערכם הכלכלי כמיליון דולר.

99. ומהפן המשפטי, דומה כי גם אם לא היינו מתערבים במסקנות בית משפט קמא, כפי שפורטו הדברים, גם אז דין ההתחייבות, תהא שטרית או חוזית, לבטלות בהיותה בלתי חוקית ומנוגדת להוראות [סעיף 8\(א\) לחוק הירושה](#). דומה כי אם מבקשים למצוא מקרה אשר יהיה בו לשקף את רצון המחוקק ואשר נקבע בפסיקה, למנוע עריכת צוואה בלתי הדירה באמצעים אחרים, המקרה דנן דוגמא לכך. כאמור, מדובר על התחייבות אשר הסכום קרן שבה 725,000 דולר, ומדובר בהגשת תביעה בנושא השטרות בחלוף עשרות שנים, ורק לאחר שהסתבר למשיב כי המנוחה שינתה צוואתה ולדבריו בניגוד למוסכם, תוך שגזלו לשיטתו את רכושו.

100. משכך, דין ערעור המערער להתקבל. דהיינו, כי דין תביעתו של המשיב כנגד המערער להידחות.

ערעור המשיב (עמ"ש 17-05-3126):

101. משקבענו את אשר קבענו בהתייחס לערעור המערער, התוצאה האופרטיבית הינה כי לא הוכח חוב של מי מהמנוחים כלפי המשיב. משכך ולאור פסק הדין אשר דחה את התביעה לביטול צו קיום צוואת המנוחה, היורש של מלוא עיזבון המנוחה, הוא הנכד.

אשר על כן, בכל הקשור לכספי המנוחה, בין בחייה ובין לאחר פטירתה, ועל אחת כמה וכמה לאחר שב"כ המשיב הדגיש כי בכל הקשור לכספים, מדובר על כספים שנמשכו לאחר פטירת המנוחה, עניין ליורש, הוא הנכד, לענות בו, אם בכלל, ולא לבן, הוא המשיב.

102. עם זאת, למען הזהירות אתיחס קצרות לערעור המשיב, אשר נמשיך לכנותו כמשיב, חרף היותו מערער בערעור זה, וכך גם בהתייחס למערער, הוא המשיב בערעור זה. הערעור מופנה, כפי שנטען, על קביעת בית משפט קמא בסעיף 84 לפסק הדין. בסעיף זה ציין בית המשפט כי עיקר התביעה כנגד הנתבעת, היא המשיבה בערעור זה, נסוב על

הטענה כי הנתבעת לקחה או קיבלה לידיה כספים או רכוש השייך לעיזבון המנוחה ואשר נועדו להבטיח את פירעון חוב המנוחים כלפי המשיב. בהתאם נקבע כי הנתבעת הכחישה בתצהירה טיעון זה, אולם חרף זאת לא נשאלה מאומה על כך בחקירתה הנגדית ועל כן דין טענה זו של המשיב להידחות.

כך גם הפנה בית המשפט לפסיקתו בהליך בעניין הצוואה, כי אין חולק כי בשנות חייה העבירה המנוחה לנתבעת ולנכד מאות אלפי שקלים, כאשר כל זאת נעשה מיוזמתה. בהתייחס למיטלטלין, הרי ניתן כבר פסק דין בבית משפט השלום אשר דחה את התביעה להשבה בעין או בשווי פרטי המיטלטלין, ועל כן קיים בנושא זה מעשה בית דין.

--- סוף עמוד 37 ---

103. בעיקרי הטיעון מפנה המשיב להשתלשלות האירועים, כולל נושא שטר החוב, וכך גם אודות הסיוע של המשיב להוריו ולנתבעת אחרת.

כך גם טען כי מהות ההליך בבית משפט קמא, הגשת התביעה לאור שטרי החוב, וכאשר התביעה כנגד הנתבעת כמי שנטלה שלא כדין כספים ומיטלטלין בסמוך לפטירת המנוחה.

לטענת המשיב, שגה בית המשפט בקביעותיו דלעיל אודות טענות הנתבעת וחקירתה, בהפנותו לטענת הנתבעת כי הכספים שלקחה מהחשבון ניתנו לה כמתנה, וזאת בין באמצעות הוספת שמה לחשבון הבנק של המנוחה ובין באמצעות משיכת כספים מחשבון המנוחה, וכאשר הטענה הינה כי לא די בהוספת שמו של אדם לחשבון בנק להוכיח כוונה של הבעלים המקורי, להעניק במתנה בעלות בכספים, אלא דרושה הוכחה בדבר גמירות דעתו של "הנותן" להענקת המתנה למצטרף לחשבון בעת הצירוף ולא לאחר הפטירה.

המשיב אינו מתעלם מכך שבמקרה דנן מדובר בכספים של המנוחה, אשר הועברו לחשבון משותף של המנוחה והנתבעת גם יחד, אך לטענתו, כאשר האחרונה לא הפקידה ולו שקל אחד בחשבון זה, מדובר בכספים של המנוחה, וכפועל יוצא של עיזבונה. ככל שהנתבעת טוענת אחרת, הרי מוטל הנטל עליה ובו לא עמדה.

בהקשר לכך נטען כי אם הייתה כוונת המנוחה להעניק את הכספים במתנה באופן מיידי, מדוע לא העבירה המנוחה את הכספים ישירות לחשבונה של הנתבעת ומדוע היה צורך לפתוח חשבון חדש.

יתר על כן וכעיקר, נטען על ידי הנתבעת שאכן האם המנוחה ביקשה ממנה לקבל את הכספים אך, זו בהיותה בת מסורה, ביקשה כי אלו ישמשו לביטחון לעת צרה, ולכן ביקשה להימנע משימוש בכספים אלו. כך גם הוסיפה כי המנוחה הייתה צלולה ויכולה הייתה לבצע כל פעולה בכספים, לרבות החזרתם לחשבונה שלה, אך לא עשתה כן. דהיינו, הנתבעת הודתה כי אותה מתנה תוקנה לה רק לאחר פטירת המנוחה, וכאשר הוראה שכזו מנוגדת [לסעיף 8\(ב\) לחוק הירושה](#).

כך נטען כי המנוחה הותירה בידה את הבעלות המהותית, ומשכך האמור גובר על הרישום הפורמלי ובעת שבית משפט קמא לא נזקק כלל לדיון בנושא זה.

104. לטענת המשיב הוא הוכיח את רכיב המיטלטלין וכאשר הנכד הודה כי נטל מיטלטלין וכן תמונות מצויות בדירת המשיבה. כך גם היפנה המשיב לדברי הנכד אודות נטילת מיטלטלין ותכולת דירת המנוחים, כפי שהודה בנושא הכספים. עוד הוסיף כי לאחר שהוכח שהייתה גישה לנתבעים בהתייחס לשטרי החוב, כך גם ביחס למיטלטלין. בהתייחס לשאלת קיומו של מעשה בית דין, בעת שהתביעה נדחתה, הרי מדובר לטענת המשיב ב"קביעה שאינה יכולה לעמוד, ויש להורות על השבת המיטלטלין" וזאת לאור השוני בפלוגתאות ובעילות.

105. בהתייחס למיטלטלין טוענת הנתבעת, היא המשיבה בערעור, כי תביעה זהה ובאותו סכום הוגשה על ידי המשיב לבית משפט השלום ונדחתה. כל זאת לאחר שמיעת כל הראיות לרבות מומחים וכשהובהר למשיב כי תביעתו מופרכת. כך גם מתקיימים כל התנאים להשתק עילה, פלוגתא ומעשה בית דין וכשהמשיב אינו מתמודד מול כך.

--- סוף עמוד 38 ---

בנושא הכספים נטען בערעור כי הנתבעת משכה כספים מחשבון העיזבון לאחר פטירת המנוחה. אולם, הנתבעת העבירה לעצמה כספים שהיו בבעלותה בחשבון, מעת פתיחת אותו חשבון שהמנוחה העבירה אליו את הכספים שהיו מיועדים לנתבעת. משכך, לא ניתן לטעון כי הנתבעת משכה כספים מהמנוחה, ובמיוחד לאור הקביעות אודות העברות הכספים בחיי המנוחה לנתבעים. עוד נטען כי הנתבעת מופיעה כבעלים ראשון של החשבון וכי החשבון נפתח במיוחד לשם העברת הכספים אליה, זאת כהמשך להעברת הכספים בחיי המנוחה וכשהמשיב אינו סותר זאת.

גם ביחס לכספים, הרי הוחלט והוכרע שאכן המנוחה העבירה כספים רבים וכי הבעלות בכספים עברה לנתבעת עוד בחיי המנוחה לרבות קיומה של חזקה ובנוסף רצון המנוחה לדאוג לה. כך אין כל סיבה לפתיחת החשבון המיוחד למעט הכוונה להעברת הכספים לנתבעת אשר אכן ביקשה להימנע משימוש בכספים. בכך מובדלים כספים אלו מכספי העיזבון. בנוסף, למרות שהמנוחה יכולה הייתה להחזיר את הכספים היא לא עשתה כן. כך הדגיש ב"כ הנתבעת כי האחרונה כלל לא נחקרה בנושאים אלו.

106. בהקשר לאמור יש להפנות לדברי ב"כ המשיב בדיון, כי התייחסותם בעניין הכספים הינה אך ורק בהתייחס לכספים שנלקחו מהחשבון המשותף לאחר הפטירה וכשמדובר על 600,000 ₪ תוך שנטען במקביל כי מדובר בכספי המנוחה אשר יועדו לצרכיה.

מנגד ב"כ הנתבעת טען במסגרת הדיון בפנינו כי אשר הוסבר על-ידי הנתבעת הינו נימוק מדוע לא נמשכו הכספים קודם לכן למרות בקשת המנוחה.

107. כפי שנקבע ב**בע"מ 4739/15**, [פורסם בנבו] אכן יש לבחון בעת צירוף שותף לחשבון, מה הייתה הכוונה אודות "בעלות" השותף בכספים שבחשבון. אולם, בנסיבות המקרה דנן, מדובר בחשבון בנק מיוחד שנפתח לאור רצונה של המנוחה להעברת כספיה לנתבעת, ובהתאם לייעוץ בנקאי. דהיינו, כי למצער ביחס למחצית מהכספים, ניתן, בכל מקרה, לראותם ככספי הנתבעת. המחלוקת אשר ניתן היה להידרש לה, האם גם ביחס למחצית האחרת הייתה כוונה להענקה מיידית. בנושא זה, ציין בית המשפט כי הנתבעת כלל לא נחקרה, ועל כן דחה גם חלק זה מתביעת המשיב. אכן, יכול וניתן היה אולי להגיע לתוצאה שונה. אולם, מעת שלא באה גרסה אחרת והמשיב לא מצא לנכון לחקור כלל בנושא זה, הרי גם ללא ההכרעה בערעור המערער, אין מקום להתערב במסקנת בית משפט קמא. דברים אלו יפים, כמובן, גם ביחס ל"תביעה הכפולה" חרף אשר טען ב"כ המשיב. לא למותר לציין אודות ה"שינויי" בגישת המשיב כאשר בהליך הקודם נטען שהמיטלטלין של המשיב, ועתה ציין בא-כוחו בעמ' 11, וכי הטענה שהם שייכים לעיזבון.

108. הנה כי כן, דין ערעור המשיב להידחות.

סיכום של דברים:

--- סוף עמוד 39 ---

109. סכסוך ירושה בין אח לבין אחותו, זאת בהתייחס לירושת ההורים המנוחים מחד גיסא, וטענות לחוב המנוחים אשר עולה על כלל הירושה, מאידך גיסא, ובעת שלפי צוואת האם המנוחה, נכדה, הוא בנה של האחות, יורש את כלל עיזבונה.

110. לטענת האח, הוא בנם של המנוחים, אוחו הוא בידו שני שטרות אשר על פיהם חבים לו המנוחים סכום של 725,000 דולר בתוספת ריבית של 4%, כאשר השטרות הינם משנת 1996.

בהתאם לנוסח השטרות, הפירעון אמור לחול 90 יום לאחר פטירת ההורה האחרון שילך לעולמו, ובמקרה דנן המנוחה נפטרה ביום 28.11.11 אך למרות האמור, התביעה בעניין השטרות הוגשה רק בשנת 2015.

יתר על כן, לכאורה אם אכן כטענת הבן, היה מצופה כי יפעל למימוש זכויותיו בסמוך למועד שניתן היה לעשות כן. במיוחד יפים הדברים כי הגם שהיו לו השגות על צוואת המנוחה, לא היה נוקט בדרך של תקיפת הצוואה, אלא פועל באמצעות השטרות לגביית מלוא המגיע לו, תהא הצוואה אשר תהא. אם לא די בכך, גם לאחר שהוגשה תביעה לפירוק שיתוף בדירה, במקום שהבן יטען כי בכל מקרה, ובמיוחד לאור מילותיו

המפורשות של המסמך, זכאי הוא למלוא הזכויות בדירה, מסכים הוא למתן פסק דין לפירוק השיתוף בדירה.

111. לאור המחלוקות נדרש בית משפט קמא להכרעה במחלוקות אלו ואף אנו סברנו כי יש מקום לצלול לחומר הראיות ולבחון את הטענות השונות, הן ביחס לראיות אשר נטען כי בית משפט קמא לא נזקק להן, הן למסקנותיו והן אותן סוגיות משפטיות אשר הונחו לפתחנו.

112. בסופו של יום, מסקנתי כי אכן יש מקום להתערב בפסיקת בית משפט קמא, בכל הקשור לקבלת תביעת המשיב כנגד המערער, אולם אין מקום להתערב – לרבות נוכח התוצאה דלעיל, בקביעת בית משפט קמא כי יש לדחות את העתירות שבתביעה כנגד הנתבעת.

113. מלכתחילה עיון בנוסח המסמכים הנטענים מעורר תהיות. כך, איך שני שליש של דירה שנרכשה בסכום של 190,000 דולר וכך מחצית מהכספים שיוותרו, אמורים להבטיח פירעון הלוואה של 725,000 דולר בתוספת ריבית של 4%. כך גם כניסת ההוראות לתוקף רק לאחר פטירה, והמשמעות המתחייבת בגין כך. יתר על כן, קביעת אופן המימוש הכולל את זכויותיהם של המנוחים בנכס המקרקעין, כך כספים בבנקים, כל זאת לאור "גובה" הלוואה מדובר, בפועל, בסכום העולה על ערך העיזבון.

כך לא ניתן להתעלם מחלוף השנים הרבות, כאשר המשיב לאחר פטירת אביו המנוח בשנת 1999, בוחר להסתלק מעיזבון המנוח, תוך הסבר לאמו כי הוא יגרום שגם הנתבעת תסתלק, ובאופן שחלקו של המנוח בדירה ולמעשה כלל עיזבונו, יעבור למנוחה. ודוק, לא בכדי באת כוחו דאז של המשיב, עו"ד ינקוביץ, בחקירתה בעמ' 84 (מע/12) ציינה כי לא ניהלה הליך בעניין השטרות "מאחר ועפ"י השקפתי המקצועית שטר החוב הזה שהיה בידי של מר גביש, זה שטר חוב שהוא ויתר עליו ולכן ייעצתי ל [תובע] להניח לשטר החוב הזה בשלב ראשון ולא לתבוע בגינו".

--- סוף עמוד 40 ---

114. כך גם עלה כי זעמו של המשיב על אמו בא לידי ביטוי מעת שנשאל אודות יורשה של אמו, ותשובתו בעמ' 24 "אם היא כל כך ישרה וכל כך הגונה, למה היא לא הודיעה לי שום דבר על הצוואה. הכל היה מאחורי גבי...".

115. לאחר בחינת הנדרש, המסקנה העולה כי למעשה ספק אם מדובר בשטר בכלל או בהסכם הלוואה. עם זאת, יהיו הדברים אשר יהיו, מעת שנטען אודות האותנטיות של המסמכים, היה על המשיב להוכיח שאכן אין הדברים כן, וכך גם יכול היה בית המשפט להורות על מינוי מומחה, גם אם קיימת התנגדות של צד זה או אחר למינוי.

ואכן, במסגרת ההליך בפנינו מונה מומחה, כאשר עולה כי לא ניתן לקבוע שחתימת המנוח על מסמך המנוח הוספה לאחר הדפסתו, וכשביחס למסמך המנוחה, לא ניתן לקבוע מאומה מעת שמדובר בצילום בלבד.

כך גם מצאנו כי לא הוכח כדבעי אודות העברת הסכומים הנכבדים, כהלוואה, וכאשר במסגרת חקירתו התפתחו שני מסלולי העברת כספים, תוך מתן הסברים שקשה לקבלם, ובמיוחד שאלו נועדו "להרחיק" את היכולת לבדוק הנטען ביחס להעברת הכספים, ומעת שמדובר ב"העברות חוץ" ולא בהעברת כספים לחשבון המנוח בארץ, העברות שאינן נכללות בגדר "ההלוואה" אלא בגדר "התנדבות" וסיוע.

116. עוד בחנו את התהיות אודות ההסברים שניתנו ביחס לשטרות המקוריים, כביכול, וכך גם מקום הימצא השטרות החליפיים, וכאשר המשיב אינו יכול לאשר כי קיימת זהות בין השטרות המקוריים לחליפיים.
מכל מקום, המסקנה המתחייבת כי המשיב לא הצליח להוכיח את הנדרש, ובמיוחד בעת שעסקין בתביעה דומה לתביעה כנגד עיזבון על כל המשתמע מכך.

117. אולם, גם אם לא היינו מגיעים למסקנה האמורה, עדיין דין התביעה להידחות מחמת היות ההלוואה הנטענת או השטרות בגדר התחייבות הנוגדת את הוראות [סעיף 8\(א\) לחוק הירושה](#), ועל כן לא ניתן "לאכוף" את אשר עתר המשיב לאכיפה ומהטעמים שפורטו בהרחבה בפרק המשפטי הדין בסוגיה זו.

118. בנוסף נדרשנו גם לטענות המשיב כנגד הנתבעת במסגרת הערעור שהגיש המשיב. כאמור, די בקבלת ערעור המערער והקביעה אודות דחיית התביעה לאכיפת החוב, לדחות את ערעור המשיב. דהיינו, מעת שתביעתו נדחתה כנגד המערער אזי כל מה שקשור לנטילת כספים על ידי הנתבעת, עניין למערער לענות בו, אם בכלל, ובעת שהמערער הינו הזוכה על פי הצוואה בפסק דין חלוט ובהעדר כל חוב של העיזבון כלפי המשיב.
הגם שכך נדרשנו לטיעונים נוספים הקשורים ליחסים שבין המשיב לנתבעת.

119. לאור כל האמור, הייתי מציע לחבריי לקבל את הערעור שהגיש המערער בעמ"ש 11624-04-17 באופן שתביעת המשיב כנגד המערער נדחית. כך גם לחייב את המשיב לשלם למערער שכ"ט עו"ד בסך 35,000 ₪. המזכירות תחזיר את הפיקדון שהפקיד המערער למערער באמצעות באי כוחו.

--- סוף עמוד 41 ---

בהתאם, הכספים אשר הופקדו בידי הנאמנות של ב"כ המשיב, יועברו למערער.

כך גם לדחות את ערעור המשיב, הוא המערער, בעמ"ש 3126-05-17, ולחייב אותו לשלם למשיבה בערעור שכ"ט עו"ד בסך 22,000 ₪. המזכירות תעביר את הפיקדון שהופקד בערעור זה למשיבה באמצעות בא כוחה על חשבון האמור.

ישעיהו שנלר, שופט, סג"נ
אב"ד

השופט קובי ורדי, סג"נ:

אני מצטרף לפסק הדין המעמיק והמקיף של חברי, המורכב ממספר נדבכים עובדתיים ומשפטיים, שלמעשה די אף בחלקם כדי להגיע לתוצאה אליה הגיע חברי.

קובי ורדי, שופט, סג"נ

השופטת עינת רביד:

אני מסכימה ומצטרפת לפסק דינו המקיף והמעמיק של אב בית הדין.

עינת רביד, שופטת

הוחלט בהתאם לפסק דינו של השופט שנלר.

המזכירות תמציא העתק מפסק הדין לבאי כוח הצדדים.

עינת רביד, שופטת

קובי ורדי, שופט - סג"נ

ישעיהו שנלר, שופט - סג"נ
אב"ד

ניתן היום, ז' בשבט תש"פ, 02 פברואר 2020.